

รากแก้วพุทธศาสนา

พระอาจารย์สงบ มนฺสฺสนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๔๔

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

กำหนดไว้เฉยๆ เสี่ยงมากระทบเอง ปล่อยไปตามเรื่อง ปล่อยไป ตั้งสติไว้

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดนะ เกิดวันนี้ ตรัสรู้วันนี้ ปรินิพพานวันนี้

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดขึ้นมาก็เหมือนเราเกิด เหมือนเราเกิดนี้แหละ ทุกข์ยากเหมือนเรานี้แหละ ทุกข์ยากเหมือนเรานะ เพราะอะไร เพราะว่าเกิดมาแล้วก็มีกิเลสเหมือนกัน ถ้าเกิดมาแล้วยังมีกิเลสอยู่ กิเลสอยู่นี้ก็ต้องทำให้ทุกข์ยาก

แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสร้างบุญกุศลมามาก เกิดเป็นกษัตริย์ กามคุณ ๕ นี้ สมบูรณ์เพียบพร้อมไปทั้งหมดเลย แล้วพระเจ้าสุทโธทนะพยายามจะดึงไว้ให้ยังเป็นจักรพรรดิด้วย ปรนเปรอความสุขให้เต็มที่ มีความสุขเท่าไร ความสุขทางโลกเขามีขนาดไหน โลกที่ว่ามีความสุขอย่างไร องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้หมดเลย ต้องได้อย่างนั้น นั่นเพราะทำบุญกุศลมา สร้างบุญกุศลมาเพื่อจะตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ก็ยังมีความทุกข์

แล้วเราว่าเราตั้งใจประพฤติปฏิบัติ เราก็มีความทุกข์ เราตั้งใจจะประพฤติปฏิบัติ จะออกจากธรรมเราก็มีความทุกข์ ความทุกข์ของเราเพราะกิเลสมันเสียบแทงในหัวใจ กิเลสในหัวใจมันมีอยู่แล้ว มันทำให้เกิดมีความขัดข้องหมองใจอยู่ในหัวใจตลอดเวลา ความเศร้าหมองของใจ ความเศร้าหมองของใจ ความเศร้าหมองของใจทำให้ใจเหี่ยวเศร้าหมอง ความทึบคะนองของใจก็ทำให้ใจแผ่นกระโศดออกไปข้างนอก นี่เวลาใจเป็นอย่างนั้น

“ใจเป็นใหญ่ ใจเป็นประธาน” ใจถึงสำคัญที่สุดใจ การที่ใจสำคัญที่สุดเพราะว่าใจนี้พาเกิดพาดายแล้ว ใจยังเอาความทุกข์มาให้ ใจเอาความสุขมาให้ก็ชั่วครึ่งชั่วคราว ความสุขของเขานี้

เป็นความสุขตามกระแสโลก โลกเป็นแบบนี้ โลกคือหมู่มั่วแล้ว หมุนไปเวียนไปตามกระแสโลก โลกหมุนไป หมุนไปอย่างนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ต้องเป็นอย่างนี้ เพราะมีกิเลสอยู่ในหัวใจเหมือนกัน มีกิเลสในหัวใจ แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีวาสนาบารมี มีวาสนาบารมีขึ้นมา ถึงว่าไปเห็นสิ่งต่างๆ แล้วมันทำให้ได้คิดใจ เห็นเทวดาทูตทั้ง ๔ เห็นให้ได้คิด ได้คิดว่า “สิ่งนั้นมีอยู่ สิ่งนี้มีการเกิด การแก่ การเจ็บ การตาย ต้องมีอยู่ มันต้องมีสิ่งที่ตรงกันข้าม ระหว่างการเกิดและการแก่ การเจ็บและการตาย ต้องตรงข้ามสิ่งนั้นต้องมี”

นี่สิ่งนี้ใครคิดได้ สิ่งที่เกิดได้ เห็นไหม ความจงใจ ความคิดขึ้นมา คิดย้อนกลับใจ “สิ่งนี้ต้องมีสิ่งตรงข้าม”

แต่เราไม่ได้คิดอย่างนั้น เราไปประสาเรา เราไปประสาเราเนะ ไปประสาเรา คิดไปตามประสาเรา ขนาดว่ามีนะ มีศาสนาไว้สอนไว้แล้ว มีศาสนาเพื่อจะให้เราได้ก้าวเดินออกจากทุกข์ เรา ก็ยังต้องมีความทุกข์ขนาดนั้น

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกข์กว่าเรามาก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกข์มาก ทุกข์กว่าเราเนะ เวลาเสด็จออกแล้ว เวลาจะออกบวช เห็นไหม เกิดวันนี้ ตรีศูก็วันนี้ วันตรีศูนี้สำคัญมาก ออกบวช ออกเพื่อแสวงหาโมกขธรรม สมัยนั้นยังไม่มีศาสนาใด ถ้าไม่มีศาสนานี้ การประพฤติปฏิบัติ การให้ทานก็ไม่เหมือนปัจจุบันนี้ ให้ประสาอย่างนั้น

คนมีความสุขมหาศาลนะ อยู่ในราชวังขนาดนั้นแล้วออกไปเป็นขอทาน ขอทานธรรมดาเนะ ทุกข์หรือไม่ทุกข์ เทวดาตกสวรรค์เลยละ ตกออกมาจากภพ ความเคยชินที่จิตใจเคยเป็นอย่างนั้น อยู่อย่างหนึ่ง ออกไปอยู่ข้างนอกนี่เป็นอีกอย่างหนึ่ง แล้วออกไปแสวงหาอยู่อย่างนั้น ทำอยู่อย่างนั้นถึง ๖ ปี คิดดูสิ ทำถึง ๖ ปี ๖ ปีทุกข์ขนาดไหน ที่ไหนว่ามีครูบาอาจารย์ไหน ศึกษากับเขาหมด ไปศึกษากับเขาหมดเลยแล้วไม่ได้เรื่อง สิ่งใดๆ ก็ไม่ได้ สิ่งใดๆ ก็ไม่ได้ เพราะอะไร เพราะว่ามันไม่มีโดยธรรมชาติของเขา มันไม่มีอยู่แล้ว

แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคิดถึงตั้งแต่อยู่โคนต้นหญ้า คิดถึงตั้งแต่ตอนที่ เป็นเด็ก ใจ ย้อนกลับมาอานาปานสติ ทำความสงบของใจขึ้นมา สัมมาสมาธิเกิดขึ้นจากใจ ทำใจของตัวเอง ให้สงบขึ้นมา บุพเพนิวาสานุสติญาณ เวลาจิตสงบเข้าไปมันก็ส่งออกไปข้างนอก จุติปตญาณก็ย้อนกลับไปอดีต ว่าตายแล้วไปไหน ตายแล้วไปไหน

มันไม่ใช่ อดีตอนาคตไม่ใช่ จน “อัสวักขยญาณ” อัสวักขยญาณตัดออกไปนะ ตัดอวิชชา เป็นวิชา ตัด อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา ตัดออกไปจนเกิดอัสวักขยญาณ ตรัสรู้ธรรมขึ้นมา นี่รากแก้วของศาสนา รากแก้วของศาสนาอยู่ตรงที่หัวใจที่นิพพาน หัวใจที่บริสุทธิ์ หัวใจที่วิมุตติหลุดพ้นไป นั่นนะรากแก้วของศาสนา แต่ตัวรากแก้วของศาสนาคือหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า รากแก้วของศาสนาเกิดจากใจที่บริสุทธิ์ผุดผ่อง ใจที่ถึงพระอรหันต์แล้ว แล้วออกมาเผยแผ่ธรรม ออกมาจากตรงนั้น

แต่โลกเราไม่คิดอย่างนั้น โลกเราคิดกันว่าวิชา-อวิชา เกียงกันตรงนี้ไง เป็นสมมุติบัญญัติ สมมุติอยู่ในหัวใจนี้เป็นเรื่องของสมมุติ บัญญัติขึ้นมา วิชาคือความรู้แจ้ง อวิชาคือความปิดบังไม่รู้ คืออวิชาปิดบังอยู่ในหัวใจ เวลาอัสวักขยญาณเกิดขึ้นมา สมุจเฉทปหานชำระอวิชชา นั้น ดวงนั้นออกจากหัวใจนั้น รากแก้วดวงนั้น รากแก้ว ถึงว่าพ้นออกไป ไม่ใช่รากแก้วที่ว่าเป็นวัตถุนะ เป็นนามธรรมในหัวใจดวงนั้น นี่เผยแผ่ธรรมมาไง

สิ่งที่วิมุตติหลุดพ้น ใจนั้นวิมุตติหลุดพ้นออกไปแล้วถึงเพื่อเผยแผ่มาได้ เพื่อเผยแผ่มาถึงพวกเรา ธรรม ๔๕ ปีวางศาสนาไว้ได้นี้สำคัญมาก วางศาสนาเพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีฤทธิ์เดช ไปสอนพวกลัทธิต่างๆ ทรมานเขา ทรมานเขาด้วยอภิญาญา ๖ ด้วยอภิญาญา ด้วยฤทธิ์ ด้วยฤทธิ์ไม่มีใครสู้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ฤทธิ์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประเสริฐที่สุด

ตอนที่แสดงยมกปาฏิหาริย์ ยมกปาฏิหาริย์ที่แสดง ใครจะแสดงไปตามพระพุทธเจ้าว่า จะแสดงอย่างไร พระพุทธเจ้าถามก่อนว่าแสดงอย่างไร แล้วพระพุทธเจ้าไม่ให้ใครแสดงเลย พระพุทธเจ้าแสดงเอง ให้น้ำออกทางหู ให้ไฟออกทางตา ให้น้ำออกทางตา ให้ไฟออกทางหู สลับเปลี่ยนกันออกไปขนาดนั้น จนลัทธิต่างๆ ยอมสยบหมด

อันนั้นอภิญาญาอันนั้น ถึงได้รู้ว่ารู้ถึงวาระจิตของคนใจ ถึงว่าสมัยนั้นเขาตื่นกันด้วยฤทธิ์ เห็นฤทธิ์แล้วตื่นเรื่องฤทธิ์ เรื่องฤทธิ์นี้ทุกคนปรารถนา แล้วมองกันแค่นั้น เพราะเข้าไม่ถึงศาสนา ฤทธิ์นี้มันเป็นอภิญาญา มันไม่สามารถชำระกิเลสได้ นี่มันยังเป็นอภิญาญา มันเป็นโลกิยะ มันเป็นโลก มันเป็นฉานไปไง มันไม่เข้าถึงอัปนาสมาธิ สัมมาสมาธิย้อนกลับเข้ามาภายใน

ย้อนกลับเข้ามาภายใน มันถึงว่าสิ่งที่มีฤทธิ์มีเดชที่เขาว่ามีความประเสริฐเลิศเลอของโลก เขา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เรียนมา ๖ ปีก็ได้อย่างนี้มาอยู่แล้ว แต่มันไม่สามารถชำระกิเลสได้ แล้วมันเป็นคติสอนใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่แล้ว ๑ แล้วที่เขาเป็นกันอยู่นั้นก็เป็นแบบนี้เหมือนกัน สิ่งทีลัทธิต่างๆ ที่เป็นอยู่ เขาก็ไม่มีความสุขในหัวใจ มันแน่นอนอยู่แล้วว่าเขาไม่ใช่มีธรรมอยู่ในหัวใจ แต่เขาก็มีฤทธิ์มีเดชเหมือนกัน ก็ใช้ฤทธิ์ปราบฤทธิ์ อันนี้เป็นสิ่งที่ยากๆ

แต่สิ่งที่ละเอียดขึ้นมาในหัวใจอันนี้สิ สิ่งที่มีอยู่ในหัวใจที่ละเอียดเข้ามา ย้อนกลับเข้ามาในใจคือชำระกิเลสในหัวใจ มันละเอียดลุ่มลึก เห็นใหม่ นี่เรื่องของศาสนามันละเอียดอ่อนขนาดนั้น

แล้วถ้าไม่มีครูบาอาจารย์เราจะทำอย่างไร แล้วเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว ปรินิพพานไปก็วันนี้เหมือนกัน แล้วทั้งศาสนาไว้อีก ๒,๐๐๐ กว่าปีมาถึงปัจจุบันนี้ ผากศาสนาไว้ให้กับพวกเรา แล้วเราจะมาประพฤติปฏิบัติกัน เราตั้งใจจะมาประพฤติปฏิบัติ เราตั้งใจ เกิดมาความเชื่อมั่นก็ต้องแสนทุกข์แสนยากอยู่แล้ว ความเชื่อนี้อวิชชาปิดหัวใจอยู่ มันเชื่อออกไปตามประสามัน มันไม่คิดหรอกว่าเราควรจะต้องเปลี่ยนแปลงตนอย่างไร เพราะถ้ามันคิดอย่างนั้น มันเท่ากับไปบังคับกิเลส

กิเลสเป็นเจ้าหัวใจ กิเลสมันเป็นใหญ่ในหัวใจของสัตว์โลก ในสิ่งต่างๆ ในโลกนี้ไม่มีอะไรเป็นภัยเท่ากับกิเลสของคนนะ กิเลสของคนทำให้เกิดสงครามก็ทำได้ จะทำให้โลกนี้ปั่นป่วนขนาดไหนก็คนทั้งนั้น คนพยายามจะชนะธรรมชาติแต่ไม่สามารถชนะธรรมชาติได้เลย ธรรมชาตินี้เป็นสิ่งข้างนอกนะ เป็นธรรมชาติที่มันหมุนเวียนไปโดยธรรมชาติของมัน

แล้วธรรมชาติในหัวใจของเรา กิเลสในหัวใจที่มันเกิดดับในหัวใจนี้ เอาชนะตรงนี้ได้ มันถึงประเสริฐที่สุด แล้วเอาชนะได้อย่างไร? มันเอาชนะไม่ได้เพราะมันคิดประสามัน คิดออกไปข้างนอก คิดออกไปหาที่พึ่งออกไป เพราะมันเป็นสิ่งนั้นมันเคยอยู่แล้ว ว่าฤทธิ์มันหายบ อันนี้มันก็หายบเหมือนกัน มันเป็นสิ่งออกไปอย่างนั้น แล้วเวลาประพฤติปฏิบัติตั้งใจมาประพฤติปฏิบัติ ตั้งใจมาประพฤติปฏิบัติก็ขึ้นด้วยทำประสาตัวเอง คิดของเราเอง แล้วทำของเราเองไป การศึกษามาก็ครีกมา การศึกษาเล่าเรียนครูบาอาจารย์มา แล้วกลับมาเป็นโทษกับเรา

มันเป็นสัญญาความมันหมาย ถ้าสัญญาความมันหมาย มันคิดของมัน คิดแล้วคิดว่า ครูบา อาจารย์สอนอย่างนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศน์ไว้อย่างนั้น ในพระไตรปิฎกสอนไว้ อย่างนั้น...มันตีความผิดพลาดจากตรงนั้นไปทั้งหมด

สุดมยปัญญา จินตมยปัญญา ภาวนามยปัญญา สุดมยปัญญามันเป็นปัญญาที่ควรจะเป็น ประโยชน์กับเรา มันไม่เป็นประโยชน์กับเราเพราะอะไร เพราะเรามันมีกิเลสอยู่ในหัวใจ พอเรามี กิเลสอยู่ในหัวใจ ความคิดของเรากิเลสมันพาไป

ขึ้นต้นไม้ ขึ้นต้นไม้ไปก็ข่มต้นไม้ เราจะปลิดใบไม้ เราจะลิดใบไม้ จะฆ่ากิเลส แต่ขึ้นต้นไม้ แล้วข่ม ข่มทั้งหมดให้ใบมันร่วงไป ขึ้นต้นไม้ข่มต้นไม้ไม่ให้ใบมันร่วง ใบมันร่วงตามธรรมชาติของ มันอยู่แล้ว ในฤดูกาลนี้ใบไม้มันต้องปลิด มันต้องหลุดออกจากขั้ว แล้วมันจะเกิดดอกใหม่ เห็น ใหม่ ในฤดูกาลของเขาต้องเป็นอย่างนั้น

ในฤดูกาลของชีวิตก็เหมือนกัน การเกิดภพชาติหนึ่งๆ มันก็เกิดภพชาติอย่างนั้น มันต้อง เกิดอยู่ธรรมชาติของมันอยู่แล้ว แต่นี้ก็เหมือนกัน เราไม่ได้คิดอย่างนั้น เราคิดว่าไปทำลายตรงนั้น ทำลายภพชาติๆ จะทำลายภพชาติทำลายที่ไหน ทำลายที่ความคิดอันนั้นหรือ

มันถึงต้องทำความสงบของใจเข้ามาก่อน

อานาปานสติทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าใจนั้นสงบเข้ามา ทำดวงใจของเราสงบเข้ามา สงบเข้ามา ถ้าสงบเข้ามา มันถึงจะเริ่มต้นที่เราจะค้นคว้าหากิเลสได้ ค้นคว้าหากิเลส เพราะถ้า เริ่มต้นเราทำต้นไม้ให้ใบมันร่วงไปขนาดไหน ธรรมชาติของมันก็เป็นอย่างนั้นอยู่แล้ว

อารมณ์ในหัวใจ อารมณ์นี้มันเกิดดับๆ ตลอดเวลา การเกิดดับๆ เกิดดับของมัน มันหลุด ออกไปมันก็เกิดใหม่ มันหลุดออกไปมันก็เกิดใหม่ ใบไม้หลุดไปก็เกิดใหม่ นี่ก็เหมือนกันเราขึ้น ต้นไม้เราข่ม เราไปเด็ดดอก ไปปลิดใบมัน ไปทำดอกมัน เด็ดดอกมันทีละดอกทีละใบ เพื่อจะ ชำระกิเลสไป

มันทำไม่ถูกที่ ทำความสงบของใจเข้ามาก่อน กิเลสมันอยู่ที่ใจ กิเลสมันอยู่ในเนื้อของใจ กิเลสมันอยู่ที่รากของต้นไม้ นั่น รากฝอย ทำรากฝอย ทำทีละเล็กทีละน้อยเข้าไป รากฝอยเข้าไปจน ถึงกับรากแก้ว ถ้าถึงรากแก้ว ถ้ารากแก้วนั้นบริสุทธิ์ ถ้ารากแก้วนั้นถึงที่สุดของมันแล้ว มันก็เป็น

ใจดวงนั้นก็ประเสริฐขึ้นมาเหมือนกัน ถ้ารากแก้วไม่บริสุทธิ์ รากแก้วนั้นมันก็ผลิดอกออกผลได้ มันเกิดได้ รากของต้นไม้มันเป็นแบบนี้

แต่รากของใจ รากของใจมันลึกยิ่งกว่านั้นอีกมากเลย มันลึกยิ่งกว่านั้นเพราะอะไร เพราะว่ามันเบี่ยงเบนไง มันเบี่ยงเบน มันพลิกแพลง มันทำให้เราลุ่มลิ่งลุ่มหงาย มันทำให้เราตั้งตัวไม่ได้ ความคิดของเราตั้งตัวไม่ได้ เริ่มต้นตรงไหนก็ลุ่มแพละ ลุ่มแพละไปตลอดเวลา

เราตั้งใจว่าเราจะทำอะไร เราพยายามจะทำของเรา แต่ความต่อต้านของใจมันจะต่อต้าน ออกมาจากภายใน ความต่อต้านของใจอันนั้นเป็นกิเลส ส่วนหนึ่ง ความเข้าใจผิดของเราจากขั้น ๕ ความคิดของโลกนี้ เป็นอีกส่วนหนึ่ง ความเข้าใจผิดไปทั้งหมดเลย เราจะเข้าใจผิดของเราไปหมด

เพราะเราไม่เคยเห็นธรรม เราไม่เข้าใจเรื่องของธรรม ธรรมคือธรรมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าชำระกิเลสได้แน่นอน มรรคผลมีจริงอยู่แน่นอน ความลึกลับสงสัยในเรื่องมรรคเรื่องผล อันนั้นก็เป็นการสงสัยอันหนึ่ง ความลึกลับสงสัยนี้มันก็ทำให้เราง่อนแง่นอยู่แล้ว การประพฤติปฏิบัติเข้าไป มันเลยห่างออกไปไง ยิ่งประพฤติปฏิบัติ ยิ่งจะก้าวไกลธรรมะ มันจะห่างธรรมออกไป ห่างธรรมออกไป ห่างธรรมออกไปเพราะมันไม่เข้าจุดศูนย์กลางของสิ่งที่เป็นจริง สิ่งที่เป็นจริงมันอยู่ที่ไหน

ทำความเข้าใจมันถึงสำคัญ “พุทธโฆ พุทธโฆ” ความสงบของใจ กำหนดคำปริกรรม เปลี่ยนอาหารของใจก่อน ใจแต่เดิมกินสัญญาอารมณ์เป็นอาหารของมัน สิ่งที่มีหิวโหยนะ หิวกระหายมาก อะไรมาต่อหน้ามันจะกินอาหารสิ่งนั้นทุกๆ อย่าง อารมณ์ที่ผ่านใจเข้ามา มันจะกินอารมณ์ทุกๆ อย่างที่ผ่านหัวใจของมัน ผ่านหน้ามามันจะกินอารมณ์อย่างนั้นทั้งหมด พอกินอารมณ์อย่างนั้นเข้าไปมันก็ฟุ้งซ่าน

สิ่งที่ฟุ้งซ่านไป หัวใจนี้ฟุ้งซ่านไปตลอด ฟุ้งซ่านไปนะ แต่เราไม่รู้ พอเราคิดสิ่งใดขึ้นมาเราคิดว่าสิ่งนั้นเป็นความคิดของเรา เราจะพอใจกับความคิดของเรา แล้วคิดออกไปข้างนอก คิดออกไปข้างนอก นั่นเป็นความคิดของเราออกไป แล้วเอาอะไรมาให้? เอาแต่ความทุกข์ เอาแต่ความเร่าร้อนมาให้ตลอดเวลา แต่มันก็คิดของมันออกไป นั่นเพราะเราไม่รู้

ถึงต้องเปลี่ยนอาหาร เห็นใหม่ เปลี่ยนอาหารของใจ ร่างกายนี้มีคำข้าวเป็นอาหาร หัวใจนี้มีธรรมเป็นอาหาร แต่ขณะนี้เราเริ่มคำบริกรรม คำบริกรรมนี้เป็นอาหารของใจที่เริ่มต้น เริ่มต้นทำความสงบของใจให้ได้

ถ้าใจเราไม่สงบ ความคิดที่เราคิดว่าเป็นธรรมๆ อันนั้น มันไม่ใช่เป็นธรรมอันหนึ่ง ธรรมที่ไม่เป็นธรรมอันหนึ่งแล้วเรายังทำให้เราเป็นสัญญาอารมณ์ สัญญาความมั่นหมาย แล้วจินตนาการไปอย่างนั้น มันเข้าใจว่าเป็นธรรม นี่ที่ว่าห่างธรรม ห่างธรรมตรงนั้นไง ห่างธรรมเพราะเราคิดว่าเราจะซุบมือเปิบ เราจะเดินทางลัด สิ่งใดที่เป็นทางลัดเราจะก้าวเดินไปทางนั้น แล้วยังก้าวเดินทางลัดมันยังห่างออกไปจากธรรม เพราะมันไม่เข้าสู่ศูนย์กลางของใจ มันทำไปถึงความสงบอันนั้นไม่ได้ ถ้าไม่ถึงความสงบนั้น ความคิดนั้นเป็นโลกียะทั้งหมด

โลกียะกับโลกุตตระ ถ้าโลกุตตระมันถึงเข้ามาถึงเป็นธรรม

ถ้าโลกียะความคิดของเราเป็นโลกียะ แล้วก็คิดเสริมเข้าไป ธรรมะเสริมโลกียะเข้าไป สุตมยปัญญาแล้วคิดจินตนาการความเห็นของตัวเอง แล้วคิดออกไปว่าสิ่งนั้นเป็นธรรม สิ่งนั้นเป็นธรรม แล้วสมมุจเลทปหานนะ ทำหัวใจให้ขาดไป...มันเคลิบเคลิ้มไปตามอารมณ์นั้นนะ สิ่งนั้นมันจะเคลิบเคลิ้มตามกันไป มันจะสร้างจินตนาการออกไป แล้วสิ่งนี้จะทำให้ผิดพลาด จะทำให้เรามีภาพหลอนขึ้นมาในหัวใจ สิ่งที่มีภาพหลอนขึ้นมาในใจ นี่มันก้าวเดินออกไป มันห่างธรรมออกไป ห่างธรรมจนเป็นโทษของใจ ใจดวงนั้นจะเป็นโทษกับใจดวงนั้น จนตกใจ จนวิตกกังวล จนทำให้จิตใจดวงนั้นถึงกับเสียหายไป

ถ้ามันสงบไม่ได้เพราะมันมีสิ่งนี้ต่อต้านอยู่ สิ่งที่มีมันต่อต้านอยู่นี้ มันชักนำให้การกระทำของเราผิดพลาดออกไปขนาดนั้น

๑. เสียหาย

๒. ให้เนิ่นช้า

ความเนิ่นช้าของใจเพราะมันไม่เข้าถึงความเป็นจริง มันไม่เข้าถึงรากแก้วของศาสนา

รากแก้วของศาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นเป็นในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า รากแก้วของเราคือจิตใจดั้งเดิม จิตเดิมแท้อยู่ที่ไหน? จิตเดิมแท้อยู่กลางหัวอกของเรา จิตเดิมแท้อยู่กลางหัวอก เราต้องย้อนกลับมาที่รากเหง้าที่รากแก้วของใจ ที่สิ่งที่วิเศษอยู่ตรงนั้น ความสงบของใจเข้ามามันถึงจะตั้งมั่น

ถ้าใจเรที่ตั้งมั่นขึ้นมาได้ ทำความสงบเข้าไปบ่อย เข้าไปบ่อยๆ มันจะเหมือนกับว่าเราจะไม่...ถ้าจิตใจของเราเคยกับสัญญาอารมณ์ภายนอกเข้าไปแล้ว มันจะพอใจกับสิ่งที่ส่งออก ถ้าแล้วเราจะทำความสงบเข้ามาของใจให้สงบเข้ามานี้มันจะต่อต้าน มันจะเหมือนกับว่าเราทำแล้วไม่ได้ผลไป

สิ่งที่เราประพฤติปฏิบัติเพื่อจะเข้าเป็นน้ำสะอาด น้ำสะอาดจะชำระความสกปรกของใจ สิ่งนั้นจะเป็นน้ำสะอาด เราหาน้ำขึ้นมาก่อน แต่กิเลสมันบอก อันนั้นมันไม่เป็นผล อันนั้นมันเป็นสิ่งที่ทำแล้วไม่ได้ประโยชน์ขึ้นมากับความเป็นจริงของมัน ถ้าสัญญาอารมณ์สร้างขึ้นมาแล้วอันนั้นจะเป็นความจริงของเขา สัญญาอารมณ์ที่เราสร้างขึ้นมามันบอกมันให้อารมณ์ความเคลิบเคลิ้มไปไง แต่มันจะตกอกตกใจ มันจะหมุนออกไปข้างนอก สิ่งนั้นมันบอกอันนั้นจะเป็นความจริง แต่เราทำความสงบของใจเข้ามา ไม่เห็นมีอะไรเลย ทำไม่เห็นได้อะไรเลย

มันได้ความสงบโดยธรรมชาติ มันได้ความสงบตามความเป็นจริง สิ่งที่เป็นจริง สิ่งที่เป็นคุณของเรา อันนี้มันเป็นคุณ สิ่งที่เป็นคุณ เราจะทำความสงบเข้ามา มันเป็นไปตามฤดูกาลอยู่แล้ว ไร่ข่มต้นไม้อย่างนั้นนะ สิ่งที่สูงไปโคนต้นไม้แล้วข่มเอาข่มเอานะ มันเข้าใจว่าสิ่งนั้นจะเป็นธรรมไป นั่นละสัญญาอารมณ์มันหมายออกไปอย่างนั้น แล้วมันได้อะไรล่ะ? เหนื่อยเปล่าๆ คนข่มต้นไม้ให้ใบไม้ร่วง เหนื่อยเปล่ากับต้นไม้ นั่นแล้วต้นไม้มันก็เกิดอีก เพราะมันคิดว่ามันจะชำระกิเลสด้วยอย่างนั้นไป

แต่ของเราไม่อย่างนี้ เราทำความสงบเข้ามาให้ถึงหัวใจของเราให้ได้ ให้ใจเป็นเอกัคคตารมณ์ พอใจเป็นเอกัคคตารมณ์ จิตนี้เป็นหนึ่ง จิตนี้เป็นหนึ่ง จิตนี้มีความสุข จิตนี้เวลามีความสุข จิตนี้ค้นคว้า ค้นคว้าในอะไร? ค้นคว้าในรากฝอยรากแก้วในหัวใจของเรา รากแก้วรากฝอยอยู่ที่กลางหัวใจ อันนั้นนะ เราจะค้นคว้าอันนี้

การจะทำให้ต้นไม้มันตาย มันต้องชำระ เราต้องทำลายขุครากถอนโคนมันซะใหม่ ถ้าเราขุครากถอนโคนขึ้นมา ต้นไม้นั้นจะตาย ถ้าเราไปข่มที่ปลายต้นไม้นั้น คิดว่าต้นไม้นั้นจะตาย นี่เหนื่อยเปล่าก็มาเหนื่อยเปล่า ยังจะเสียหาย จิตนั้นถึงว่าเสียหายออกไปได้เลย...เราไม่ทำอย่างนั้น นี่โทษของกิเลส โทษของความคิดของเรา โทษของความที่ว่ามันจะทำให้เราผิดพลาดออกไปจากหัวใจของเรา นี่เห็นโทษของมันไหม

ถ้าเห็นโทษของมัน เราต้องคิดว่าพอเห็นโทษของมัน เราพยายามตั้งใจทำของเราให้ได้ ทำความสงบเข้ามา มันจะคิดอย่างไร มันจะน้อยเนื้อต่ำใจ จิตถ้าไม่เคยมีสัญญาอารมณ์ มันพอทำได้ ความสงบนี้มันพอใจแล้วมีความสุข ถ้าจิตที่เคยมีสัญญาอารมณ์อยู่ภายนอก จิตที่เคยนั้นนะมันจะไม่ยอมเข้ามา มันจะต่อต้าน การต่อต้านนี้ให้เข้าใจว่าสิ่งนั้นเป็นกิเลส เป็นกิเลสแน่นอน เป็นกิเลส จะทำให้เราจะไม่ได้ผลตามความเป็นจริงแน่นอน เพราะมันพาออกไปข้างนอกอยู่แล้ว

อาหารใหม่ ถึงคำบริกรรม ความสงบของใจ อันนี้สำคัญมาก

“สมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน” ถ้ามีสมถกรรมฐานขึ้นมาแล้วจะไม่ทำให้เนิ่นช้าทำให้เสียงานไปได้ เพราะความสงบของใจ จิตนี้มันสงบตัวลงนี้มันมีความสุขอยู่ในหัวใจอยู่แล้ว ๑ เห็นไหม คนเรามีความสุขเป็นเครื่องอาศัย รถมิน้ำมันเต็มน้ำมันก้าวเดินไป รถมิน้ำมันไปมันจะไปได้ไกล

นี่รถไม่มีน้ำมัน น้ำมันแห้งผาก ดิดเครื่อง เครื่องก็ร้อนอยู่อย่างนั้น นี่สัญญาอารมณ์มันทำอย่างนั้น ความกิเลสมันเผาใจ มันเผาใจอย่างนั้น หมุนออกไปอย่างนั้น ขึ้นต้นไม้มข่มอยู่อย่างนั้น ข่มอยู่อย่างนั้นแล้วทำลายไม่ได้ แต่มันเข้าใจว่าอันนั้นมันเป็นธรรม อันนั้นมันเป็นวิธีการชำระกิเลส อันนั้นกิเลสมันหลอก ๒ ชั้น ๓ ชั้น

แต่ถ้าเราทำความสงบของใจ เพื่อจะเติมน้ำมันให้รถเราวิ่งไปได้ สัมมาสมาธิเริ่มต้นมีออกไปแล้ว มันจะก้าวเดินออกไปเป็นมรรคอรียสัจจังได้

มรรคหลายๆ ถ้ามรรคอย่างหยาบ มรรคอย่างหยาบๆ ในโลกเราในศาสนาพุทธเราสอนการประกอบอาชีพนี้ก็เป็นสัมมาอาชีพะ การประกอบอาชีพในทางโลกนี้ การประกอบอาชีพทางโลก ความคำริขอบ ความคิดชอบ ว่านี่เป็นมรรคแล้ว

มรรคอันนี้มันเป็นเรื่องที่เอามาเกี่ยวกันได้ มันเอาเป็นสิ่งที่เทียบเคียงกันได้เพราะมันเป็น เรื่องของมรรคข้างนอก เราเป็นชาวพุทธ เราก็อาศัย เริ่มตั้งแต่ทำทาน เริ่มตั้งแต่รักษาศีล เริ่มตั้งแต่ ภาวนา อันนี้ก็เหมือนกัน ถ้าเวลาเราอยู่ข้างนอก เราประกอบสัมมาอาชีวะ เราทำของเราข้างนอก เราว่าอันนี้เป็นมรรคก็ได้ แต่มรรคอย่างนี้มันเป็นมรรคหยาบๆ

ถ้าเราติชมรรคหยาบๆ “มรรคหยาบฆ่ามรรคละเอียด”

ฟังสิ คำว่า “มรรคหยาบฆ่ามรรคละเอียด” หมายถึงว่าเราคิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วเราจะไม่วาง สิ่งนั้น ถ้าไม่วางสิ่งนั้นเราจะหยิบสิ่งอื่นอีกไม่ได้เลย ถ้าเรามีสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่ในมือ เราต้องวางสิ่ง นั้นออกจากมือ มือเราจะว่างเปล่า มือว่างเปล่าสามารถจะหยิบสิ่งอื่นต่อไป มรรคหยาบก็ เหมือนกัน ถ้ามรรคหยาบเราคิดในมรรคหยาบๆ แล้ว ความมรรคละเอียดจะเกิดขึ้นไม่ได้

สัมมาสมาธิมันถึงจะเริ่มต้น คือว่าจะเป็นการ เริ่มต้นที่จะเป็นการ จะเข้าไปทางานอีก ชั้นหนึ่งเป็นวิปัสสนา สมถกรรมฐาน เป็นว่าจะเป็นการมรรคมันก็เป็นมรรค ปัญญาอบรมสมาธินี้เป็น มรรคใหม่? เป็น เป็นมรรคอย่างหยาบๆ ไร มรรคอย่างหยาบๆ ก็ยังเป็นมรรคของโลกเขาอยู่ มรรค ในทางโลกนี่อนุโลมได้ว่าเป็นมรรคอยู่ แต่มันเป็นมรรคหยาบ ถ้าเราคิดตรงนั้นเราจะไปไม่ได้ แล้วเวลาทำไปก็จะทำผิดพลาดไป ผิดพลาดออกไป

เพราะถ้าเป็นมรรคโดยบริสุทธิ์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนไว้ มรรคที่มัน บริสุทธิ์ เราสร้างขึ้นมา มันจะเริ่มต้นหมุนเวียนเข้าไป แล้วมันจะเข้าไปขุดคุ้ยใจ สิ่งที่เป็นการชำระ กิเลส เห็นไหม รากของต้นไม้ที่อยู่ใต้ดินทั้งหมด รากของต้นไม้มันจะมีบางอย่าง อย่างรากไทรนี้ ลอยอยู่ อันนั้นอนุโลมอยู่ แต่ที่รากส่วนใหญ่รากแก้วก็อยู่ในดินเหมือนกัน ถ้ารากของต้นไม้ที่อยู่ใน ดินนี้ เราต้องขุดดินเข้าไปเราถึงจะเห็นรากของต้นไม้ไชใหม่ อันนี้ก็เหมือนกัน เราจะชำระกิเลส เราต้องหารากฝอยหรือหารากแก้วของกิเลสขึ้นมาชำระล้าง มันถึงทำความสะอาดของใจขึ้นมาแล้ว ถึงจะเข้าไปขุดค้น ขุดคุ้ยหาคาย เวทนา จิต ธรรมใจ

กายนอก กายใน กายนอกเป็นกายนอก กายในเป็นกายใน กายนอกก็เหมือนกับมรรค หยาบๆ นั่นนะ เราไปโรงพยาบาล เราไปไหน เราเห็นคนเจ็บคนป่วย เห็นคนพิการ เราสลดสังเวช ไหม? เราสลดสังเวช มันก็ปล่อยวางเข้ามา ถ้าเราสลดสังเวชสิ่งภายนอกขึ้นมา นี้กายนอก กายข้าง

นอกที่เราเห็น เห็นแล้วมันเกิดความสลด เกิดความสังเวช ให้หัวใจมันปล่อยางเข้ามา มันทุกข์ยาก มันปล่อยาง มันไม่ห่อหุ้ม

ถ้ามันก็กะนอง จิตมันก็กะนองนะ มันคิดแล้วมันวิ่งเต้นเผ่นกระโดดไปตามประสามัน มันคิดไปอย่างไรก็ได้ถ้ามันห่อหุ้ม แต่ถ้าจิตมันเริ่มเศร้าหมอง เริ่มปลงธรรมสังเวช เห็นภายนอก พิจารณาภายนอกแล้วมันเศร้าหมองเข้ามา มันปล่อยางเข้ามา ความปล่อยางเข้ามา มันก็มาลงที่ สัมมาสมาธิทั้งหมด

จิตนี้โดยธรรมชาติของมัน ต้นไม้โดยธรรมชาติของมัน ใบไม้มันต้องหลุดจากขั้วแน่นอน โดยธรรมชาติของมันอยู่แล้ว จิตนี้โดยธรรมชาติของมัน มันก็มีความสงบอยู่ในธรรมชาติของมัน แต่มันสงบอย่างนั้นโดยธรรมชาติของมนุษย์ที่ว่ามิตติสัมปชัญญะอยู่

แต่แล้วเราทำความสงบเข้ามา ทำความสงบเข้ามา ทำความสงบเข้ามา ให้ความสงบนี้มัน ควรแก่การงานไง มีสติ มีสมาธิในเรื่องของโลก การทำงานนั้น งานนั้นจะประสบความสำเร็จ งาน นั้นจะดีขึ้นเพราะเราตั้งใจทำ สติสัมปชัญญะพร้อม นั่นงานของโลกเขา แต่งานในการชำระ กิเลส สติชอบกับสมาธิชอบทำไมมันต่างกัน ทำไมมรรคมันต่างกันอย่างนั้น ความสติชอบ ความ ระลึกชอบ ความระลึกกับสติชอบ ความสมาธิชอบ การงานชอบ ทำไมมันคนละอัน ไม่ใช่อัน เดียวกัน

มันคนละอันเพราะว่ามันต้องขุดคุ้ยใจ สัมมาสมาธิ ใจทั้งหมด การประพฤติปฏิบัติทั้งหมด การบำเพ็ญหรือเป็นปัญญาอบรมสมาธิ ทุกๆ อย่างแล้วจะรวมลงอยู่ที่ความสงบของใจเหมือน ทั้งหมด เข้าถึงกันบึงของใจคือความปล่อยางของใจ ใจปล่อยางสิ่งต่างๆ ทั้งหมด อันนั้น เห็น ไหม ปล่อยางแม้แต่สัญญาอารมณ์ที่เรามันหมายความว่าสิ่งนั้นเป็นธรรมด้วย มันต้องปล่อยางนั้นเข้า มาแล้วมันถึงจะเข้ามาเป็นความสงบของใจ

ความสงบของใจเป็นสมณะ จะเรื่องสิ่งใดก็แล้วแต่ การประพฤติปฏิบัติ การใคร่ครวญ การ ค้นคว้าสิ่งใด จะใช้บำเพ็ญ ใช้ปัญญา จะใช้ดูภายนอก สรรพสิ่งทั้งหลายแล้วจะรวมลงถึง กลับมาตรงที่ความสงบของใจ จะเป็นสมถกรรมฐานทั้งหมดเลย

สมถกรรมฐานเพราะอะไร เพราะมันไม่ได้ใช้ภาวนามยปัญญา สิ่งนั้นเป็นเรื่องของนอก ศาสนาก็มี เรื่องในศาสนาความคิดนั้นก็ มี เรื่องนอกศาสนา เรื่องของฉานมันถึงเป็นเรื่องอจินไตย เรื่องความสงบของใจนี้เป็นเรื่องของอจินไตยทั้งหมด มันไม่มีขอบเขต นี้เราไปเอาสิ่งนี้มาเป็นผลได้อย่างไร เราไปเอาสิ่งนี้มาเป็นผลในการประพฤติปฏิบัติได้อย่างไร ถ้าเราหลงสิ่งนี้ แล้วเราจะปฏิบัติไปถึงตรงไหน

เราจะปฏิบัติเข้าไปไม่ถึงหลักของรากแก้ว รากแก้วมันโคจรากฝอยปกคลุมอยู่ เราสงบเข้ามา เราขุดค้นเข้ามา เราค้นคว้าเข้ามาจนหารากฝอยเจอ ถ้าหารากฝอยเจอก็หาคายเจอ ใจ กาย เวทนา จิต ธรรม การขุดคุ้ยนะ การพิจารณาจิตข้างนอก หรือพิจารณากายข้างนอก พิจารณากายเข้ามา ปล่อยวางเข้ามา ปล่อยวางเข้ามา จนมันเป็นสมถกรรมฐาน

ถ้าขุดค้นพิจารณากายอันใหม่ พิจารณากายเข้าอย่างนั้น เข้าแล้วเข้าเล่า ถ้าจิตมันสงบขึ้นมา เป็นงานชอบขึ้นมา กายที่เห็นกับกายในกับกายนอกต่างกัน กายนอกนี่ตาเนื้อเห็น จินตนาการเห็น หลับตาคิดมันก็เป็นจินตนาการเห็น แต่ถ้าเป็นกายในนี่ตาในเห็น ตาของธรรมเห็น ถ้าตาของธรรมเห็น ความเป็นชนพองสยองเกล้า ความรู้สึกว่ามันนี่จะเป็นสิ่งที่ว่ากระเทือนหัวใจ มันจะสะเทือนหัวใจมาก การสะเทือนหัวใจจะให้ชนพองสยองเกล้า นี่งานชอบ

ถ้าพิจารณาจิตนี้ก็เหมือนกัน พิจารณาจิตเข้ามา ปล่อยวางเข้ามา ปล่อยวาง มันจะจับตัวของจิตได้ จับตัวของจิตได้ แต่เดิมเราหลงไปในอารมณ์ความคิด อารมณ์ทำให้เราคิดฟุ้งซ่านออกไป เราไม่รู้เรื่องสิ่งใดๆ เลย เราใช้ปัญญาอบรมสมาธิเข้ามา อารมณ์ความรู้สึกอันนั้น อารมณ์ความคิดได้ ใช้ปัญญาใช้สติระลึกรู้ตามความคิดเข้าไป แล้วมันรู้เท่าทันความคิด มันจะปล่อยวางเข้ามาเรื่อยๆ ปล่อยวางคือมันทันความคิดเข้ามาบ่อยๆ

ปัญญารอบรู้ในกองสังขารขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ถูกต้อง ถูกต้องเพราะมันตามความคิดทัน พอใช้ปัญญาอบรมตามอารมณ์ความคิดไป ตามความคิดไป มันจะปล่อยวางเข้ามา ปล่อยวางเข้ามา คือความคิดจะสั้นเข้า สั้นเข้า จนมันปล่อยวาง วางหมดเลย พอวางหมด มันก็ค้นคว้าเข้าใหม่ ดูความคิดใหม่ ความคิดที่มันปล่อยวางแล้ว แล้วมันเริ่มต้นขยับตัวขึ้นมาใหม่ นั่นคือตัวจิต มันไม่ใช่อารมณ์ เพราะมันยังไม่ได้สวຍอารมณ์ที่คิดออกไป มันขยับตัวขึ้นมาที่จะ

เป็นอารมณ์ พอมันจะขยับตัวขึ้นมาเป็นอารมณ์ เราเห็นสัญญามันเกิดขึ้นก่อน แล้วกระแสจิตมันพุ่งออกมาจับมัน! มันจะสะเทือนเรื้อนลั่นถึงใจว่าเรานี้ได้งานแล้วไง

แต่ผู้ที่ปฏิบัติใหม่ๆ นี่ยังไม่รู้เรื่อง ผู้ที่เห็นมันจะก้าวเดินไปตามธรรมชาติของมัน สิ่งนี้คือ จะทำให้ไม่เสียหาย ไม่ให้เสียหายคือว่าเราก้าวเดินตามธรรม เราก้าวเดินตามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทานธรรมไว้ ๒,๕๐๐ กว่าปีแล้ว ให้เราก้าวเดินตาม เราจะก้าวเดินตาม ผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ก้าวเดินตามธรรมนี้ตรงตามความเป็นจริงใจ ตามความเป็นจริงที่ธรรมนี้บัญญัติไว้อย่างนั้น

แล้วเราบัญญัติไว้ “สมมุติบัญญัติ” แล้วสิ่งที่เราประพฤติปฏิบัติมันเป็นผลของเรา มันเป็นปัจจัยตั้ง กระทบกับหัวใจดวงนั้นโดยเฉพาะเลย หัวใจดวงนั้นกระทบกับธรรมอันนั้น กระทบกับธรรมอันนั้น สิ่งทีกระทบกับธรรมมันเป็นผลตกผลึกในหัวใจนั้น วิปัสสนาไปวงรอบหนึ่ง การวิปัสสนา การแยกแยะไปวงรอบหนึ่ง มันจะตกผลึกลงหัวใจ ความลงหัวใจนี้คือปัญญาที่เกิดขึ้นจากเป็นสมบัติส่วนตัว

สมบัติส่วนตัว สมบัติของใจดวงที่ประพฤติปฏิบัตินั้น ใจที่ประพฤติปฏิบัตินั้นเพราะกิเลสมันอยู่ในหัวใจดวงนั้น แล้วประพฤติปฏิบัติเข้าไปเกิดเป็นธรรมเข้ามา นิมรรคเริ่มเคลื่อนตัว มรรคเดินตัวออกไป มรรคขยับตัวออกมา ภาวนามยปัญญาเริ่มเคลื่อนออกไป ธรรมจักรเคลื่อนออกไป จะเห็นความแยกแยะออกไป ปัญญาจะเกิดขึ้น นี้จับรากฝอยได้ รากฝอยเป็นตัวเป็นตน รากฝอยนี้ทำให้เกิดอาหารขึ้นไปบนต้นไม้นั้น ต้นไม้จะเจริญงอกงามเพราะรากฝอยนี้ อารมณ์ความคิดทุกอย่างที่ว่าความยึดมั่นตัวตนก็เกิดจากสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ยุแห่ขึ้นมา สิ่งทียุแห่ขึ้นมามันอยู่ในเนื้อหาของใจ มันเป็นรากอยู่ในหัวใจ มันเป็นเชื้อใจ มันเป็นอวิชชาที่อย่างหยาบๆ ฝังอยู่ในใจ

วิปัสสนาใคร่ครวญของเราไปตลอดเวลา เราจะใคร่ครวญของเราอยู่อย่างนั้น นี่ปัญญาจะก้าวเดินออกไป ปัญญาของเราจะก้าวเดินเข้ามาๆ ความปัญญาของเราก้าวเดินเข้ามา มันจะมีความสุขขึ้นไปยิ่งกว่าสัมมาสมาธิที่เราพิจารณาอย่างนั้นอีก เพราะเวลามันปล่อยวาง มันปล่อยวางอารมณ์แล้วปล่อยวางพร้อมกับวางเชื้ออันนั้นด้วย เชื้ออันนั้นสงบตัวลง เหมือนคนเป็นไข้แล้วถอนพิษไข้ แต่มันยังไม่หายจากไข้ มันถึงต้องทำบ่อยๆ เข้า

ความสุขต่างกัน แต่เดิมเราทำความสงบเข้ามา เหมือนกับเราเติมน้ำมัน เราทำความสงบเข้ามา ว่าเราเติมน้ำมันเข้าไปในรถของเรา เพื่อให้รถของเราจะก้าวเดินออกไป ความสงบอันนั้น ความสุขอันนั้น มันเหมือนกับเราหาน้ำมันมาใส่รถ รถวิ่งออกไป สิ่งที่อยู่ในรถนั้นขับเคลื่อนไปพร้อมกันทั้งหมดนั่นคือตัวมรรค มรรคขับเคลื่อนออกไป หมุนออกไป ภาวนามยปัญญาหมุนออกไปรอบหนึ่ง แล้วรถวิ่งออกไประยะทางเท่าไรละ ความคิดของเรา ผลประโยชน์ของเราที่วิปัสสนาออกไป ผลมันได้เท่าไรละ

นั่นนะ มันจะตกผลึกลงหัวใจ สิ่งนี้สะสมขึ้นมาเรื่อยๆ สิ่งนี้สะสมสิ่งนั้นเป็นกรรม สิ่งที่เป็นกรรมชำระกิเลส สิ่งที่เป็นกรรมจะเข้าไปทำลายกิเลส ทำลายเชื่อนั้น เชื่อนั้นจะเจือจางลง เชื่อนั้นจะเจือจางลง เพราะว่าเราได้วิปัสสนาบ่อยๆ เข้า เจือจางลงไป ความสุขเกิดขึ้นมาพร้อมกับความคิดของเรา พร้อมกันไปหมด ความสุขเกิดขึ้น เราก็อำของเราไปเรื่อย วิปัสสนาของเราไปเรื่อย นี่การก้าวเดินสมถกรรมฐานกับวิปัสสนากรรมฐาน

สมถกรรมฐานนั้นเป็นส่วนหนึ่ง แล้วก็วิปัสสนาเข้าไปอย่างนี้จะเห็นโทษเลย เห็นโทษว่าสมถกรรมฐานนั้นเป็นแค่ความสงบของใจเท่านั้นเอง เรายังเห็นความแปลกประหลาดมหัศจรรย์ขนาดนั้น แล้วพอมันวิปัสสนาเข้าไป มันยังมีมหัศจรรย์ขนาดไหน นี่ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติธรรม ธรรมนี้เกิดขึ้นกับใจ

ถึงว่าจะบอกใครไม่ได้ จะคุยกับครูบาอาจารย์ใช่ไหม แล้วจะคุยกับผู้ปฏิบัติธรรม ไม่กล้าพูดกับใคร แต่เป็นความจริงที่ว่ากระทบกับใจจริงๆ เป็นสิ่งที่แน่นอนที่กระทบกับหัวใจ มันเป็นเรื่องจริงที่ว่ามันเกิดขึ้น นี่เป็นปัจจัยตั้งรู้จำเพาะใจดวงนั้น วิปัสสนาเข้าไปบ่อยเข้า บ่อยเข้า ต้องซำอยู่อย่างนั้นนะ ถ้าเราวิปัสสนาแล้วไม่มีผลขึ้นมา มันแค่ปล่อยวางเฉยๆ แล้วเราจะล่าใจไป

เพราะการประพฤติปฏิบัตินี้มันเป็นงานแสนทุกข์แสนยาก เราทุ่มไปทั้งชีวิตนะ ทุ่มความคิดทุ่มทุกอย่าง ทุ่มเข้าไปทั้งหมด พลังงานทั้งตัวเท่าไรต้องทุ่มไปทั้งหมดเลย งานสิ่งใดๆ ในโลกนี้ อดอาหาร อดนอนขนาดไหนก็ทุ่มเข้าไป งานทางโลกนี้ปล่อยวางไว้เลย เพราะงานของโลกนี้เราเกิดเราตายมาก็ภพที่ชาติ เราเกิดเราตายมา งานมันรอเราอยู่ตลอดเวลา แล้วเราไม่เคยทำงานเสร็จเราก็ต้องตายไป งานของเราไม่เคยเสร็จ โลกนี้งานของโลกไม่มีเสร็จ มีอยู่อย่างนี้เวียนตาย

เวียนเกิด อนิจจังอยู่ตลอดเวลา ไม่มีสิ่งใดจะสมความตั้งใจ สมความปรารถนาแล้วจะตายไปโดยความสุข ไม่มี หนึ่งงานของโลกเขา

นี่งานประพาศปฏิบัติ เราจะชำระกิเลส มันต้องต่อสู้ ต่อสู้แล้วมันถึงงานซึ่งๆ หน้า มันทุ่มไปทั้งตัวใจ พอทุ่มไปทั้งตัว มันกำลังจะแพ้ชนะกัน ระหว่างกิเลสกับธรรมกำลังจะแพ้ชนะกัน มันถึงทุ่มเข้าไปสุดตัวใจ พอทุ่มเข้าสู่สุดตัวนี้ปล่อยวาง ปล่อยวาง ปล่อยวาง ทุ่มเข้าไปสุดตัวเรื่อย

มันถึงว่ามันไม่มีกาลไม่มีเวลา เวลาประพาศปฏิบัตินี้ไม่มีกาลไม่มีเวลา แล้วมีการต่อสู้นี้ มันเห็นความเห็นของใจดวงนั้น ถ้าใจดวงนั้นเคยเห็นการปล่อยวาง การแยกออกระหว่างกายกับจิต ระหว่างกิเลสกับจิตแยกออกจากกัน มันปล่อยวาง มันจะเข้าใจความเห็นอันนั้น แล้วมันจะทุ่มเข้าไปกับสิ่งตรงนั้น ทุ่มเข้าไป ทุ่มเข้าไป พยายามแยกเข้าไปให้ได้ ถ้ามันแยกไม่ได้ นั่นนะ งานอันนั้นมันขาดพลังงาน ขาดพลังงานคือขาดสัมมาสมาธิ ต้องกลับมาเพิ่มพลังงานเข้าไปอีก ภูน้ำมันมันจะหมดแล้วมันวิ่งไป เกมันบอกแล้วน้ำมันจะหมด เวลาวิปัสสนาไปแล้วมันไม่สมปรารถนาเหมือนมิดมันไม่คม มิดไม่คมพินสิ่งใดไม่ขาด กลับมาทำความสงบของใจ ใจจะกลับมาทำความสงบเข้ามา

อย่าคิดว่าทำความสงบอันนี้เป็นการเล่นเวลาละ เวลากิเลส กิเลสในการประพาศปฏิบัตินี้ มันจะทำให้เสียงาน เสียเวลาไปตลอด จะทำให้การประพาศปฏิบัตินั้นล้มเหลวไป มันจะไม่ยอมมาทำความสงบใจว่า ความสงบนี้ทำให้เสียเวลา เราจะทำวิปัสสนาตลอดไป อันนั้นเป็นการชำระกิเลส เราเป็นผู้ที่จะชำระกิเลส เราต้องชำระกิเลสตลอดไปสิ...นี่มันจะห่วงงานตรงนั้นมากกว่าทำความสงบ แต่ถ้าทำอยู่อย่างนั้นแล้วผลมันก็ไม่ได้

๒. ทำให้เสียกำลังใจ

๓. ทำให้เนิ่นช้าแล้วไม่ยอมทำต่อไป

เราทำแล้วเหนื่อยมาก เหนื่อยมาก เวลาใจมันถอด มันถอดอย่างนั้นนะ ต้องย้อนกลับมาถ้าเวลาใจมันถอดที่ถอดขณะ ย้อนกลับไปคูองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สร้างสมบุญญานการมาขนาดนั้น สลบถึง ๓ หน ทรมานเวลาอดอาหารขนาดไหน เห็นไหม นี่ย้อนกลับมาตรงนั้นแล้วกำลังใจเราจะเกิดขึ้นมา ขนาดองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสร้างสมบารมีมาขนาดนั้นยังทุกข์

ยากขนาดนั้น แล้วเราจะมาจับมือเปิบได้อย่างไร ครูบาอาจารย์ของเรามาทุกซ์ยากมาตลอด พอสิ่งนี้สร้างสมขึ้นมา กำลังใจมันจะเกิดขึ้น ถ้ากำลังใจเกิดขึ้น ย้อนกลับมาวิปัสสนา วิปัสสนาแล้ว กำลังใจจะเกิดขึ้นแล้วมันการกระทำจะก้าวเดินต่อไปได้ ไม่อย่างนั้นมันถอดใจ

ถอดใจเพราะอะไร? ถอดใจเพราะว่า

๑. เราประมาท

๒. กิเลสมันเข้าขำในหัวใจของเราละ

วิปัสสนาอยู่ การเดินจงกรมอยู่ นั่งสมาธิอยู่ เวลาปัญญาอย่างนี้เกิดขึ้นมา ความเห็นอย่างนี้เกิดขึ้นมานั้นคือความเห็นของกิเลสทั้งหมด จะทำให้เสียหาย เสียงานไปหมดเลย สิ่งที่ถูกบีบตีขึ้นมาแล้วสิ่งที่ได้ของของเก่า อันนั้นก็เป็นแค่สัญญา เป็นความจำได้ แล้วมันเสื่อมไปต่อหน้า ถ้าเราถอยนี้มันจะเสื่อมลง เสื่อมลง ถ้าเราไม่ถอย เรามีความฉลาดอยู่ เราต้องก้าวเดินไปพร้อมกัน พร้อมกันระหว่างสมถกรรมฐานกับวิปัสสนากรรมฐาน

ถ้ามันความคิด ความวิปัสสนาของเรามันไม่แยกออกจากกัน มันทำแล้วมันไม่เป็นไป ถอนกลับมา ถอนกลับมาพักความสงบ ไม่เป็นการเสียเวลา อันนี้คือวิธีการที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนไว้เลย

แต่เดิมเราก็คิดอันนี้ไง ยึดสมถกรรมฐานว่าอันนี้มันจะเป็นผลๆ แต่เวลาเราออกวิปัสสนาแล้วก็เห็นว่าอันนี้มันเป็นโทษอีก ว่ามันเป็น ๑. ทีแรกว่ามันเป็นผล พอเราออกวิปัสสนาก็เห็นว่าสิ่งนี้เป็นโทษ พอเราเห็นเป็นผลมันก็เป็นความหลอก เพราะมันไม่ใช่ผล มันเป็นสมถกรรมฐาน ยกขึ้นวิปัสสนามันถึงจะเป็นงาน เป็นการก้าวเดินออกไป เป็นสมมุติบัญญัติเหมือนกัน ความสมมุติบัญญัตินี้มันจะก้าวเดินออกไปเพื่อชำระกิเลส ย้อนออกไปชำระขึ้นไปมันก็เป็นวิปัสสนา

แต่มันทำไปไม่ได้ มันต้องกลับมาอาศัยพลังงานอันนี้ไง พลังงานนี้พอพลังงานนี้ขึ้นไป เหมือนกับมิดได้กลับมาล้นค้มแล้ว มันจะพินอะไรมันก็จะพินได้ ถ้ามันเป็นพิจารณาจิต มันพิจารณาไปมันก็พอแยกออกจากกัน แยกออกจากกัน แยกออกจากกัน

สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ว่าเราต้องพยายามจับหลักให้ได้ ถ้าเราจับตรงนี้ได้ไม่ได้นะ การกระทำของเรา มันจะไม่ได้ผล ทำข้างหน้าก็ไม่ได้ผล ถอยหลังก็ไม่ได้ผล ก้าวเดินหน้าก็ไม่เดินหน้า จะถอยหลัง มันก็เสียดายสิ่งที่กระทำมา เห็นใหม่ ทูมมาทั้งชีวิตขนาดนี้แล้วยังทำไม่ได้ มันจะถอยหลังมันก็คาอยู่ จะไปข้างหน้าก็ไปไม่ได้

แต่ถ้าเราทำถูกต้อง วิปัสสนาไป เพราะเราจับใจจับจิตนี้ได้แล้ว มันจับได้แล้ว มันจับต้องได้แล้ว มันพิจารณาได้ มันแยกได้ คือมันมีงานไป

เราไม่มีการไม่มีงานนะ คนถ้าจับกาย เวทนา จิต ธรรมไม่ได้มันไม่มีงานทำ มันก็ไม่ว่าจะทำอะไรเหมือนกัน ภาวนาไปมีความสงบเข้ามาแล้วก็เว้งว่างอยู่อย่างนั้น ก้าวเดินไปไม่ถูกใจ แต่ถ้าเราจับกาย เวทนา จิต ธรรมได้ สิ่งใดสิ่งหนึ่งจับได้ วิปัสสนาไปนี่มันเป็นงานตลอดไป เป็นงานตลอด ถ้ามันทำไปแล้วกำลังไม่พอ มันก็จำเป็นอยู่เองโดยธรรมชาติของมันที่ต้องกลับมาพัก ออกมาพักเพื่อเอาพลังงานอันนี้ พอสพลังงานอันนี้เข้ามา ย้อนกลับเข้าไปวิปัสสนาใหม่ นี่ทำอยู่อย่างนี้

หลักการถูกต้อง ไม่เป็นการเสียเวลา ถ้าเป็นการเสียเวลานั้น นั่นกิเลสมันบอก กิเลสมันยุแหย่ กิเลสยุแหย่ทำให้เสียทั้งประโยชน์ที่เราจะได้ด้วย เสียทั้งสิ่งที่ว่าเราทำขึ้นมาเสียหมดเลย แต่ถ้าเราทำของเราขึ้นไปโดยความเห็นของเราที่เราพิจารณาของเราแล้ว มันจะเป็นการที่ว่าขยับขึ้นหน้าไป ก้าวหน้าไปทีละขั้นละขั้นไป ก้าวเดินข้างหน้าไปทีละขั้นตอนขึ้นตอนขึ้นขึ้นไป มันจะสูงขึ้นไป ละเอียดขึ้นไป ละเอียดขึ้นไป ละเอียดเข้าไปจนถึงที่สุด

ถ้าธรรมเต็ม ธรรมพอรเต็มแล้ว จะต้องมื่อ่านาจเหนือกิเลส กิเลสมันต้องขาดออกไป “กายเป็นกาย จิตเป็นจิต แยกออกจากกัน” พอกิเลสนี้ขาดออกไปจากใจ ใจนี้หลุดออกมาจากสิ่งที่ว่าพัวพันทั้งหมด เว้งว่างไปหมดเลย แล้วรู้โดยปัจจุบันนั้น

“สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายต้องดับเป็นธรรมดา” มันเป็นอย่างนั้น โดยธรรมชาติ แต่มันไม่เป็นธรรมชาติเพราะจิตนี้ไปรวบรวมสิ่งทั้งหมดนี้เป็นอันเดียวกันเอง จิตไปสรวมมันเป็นเนื้อเดียวกัน เพราะกิเลสมันไปสรวมนี้เราไม่รู้ กิเลสมันอยู่ที่จิต จิตมันก็ไม่รู้ มันไปรวบรวมกระแสของความผูกพันกายกับใจเราเป็นตัวตนอันเดียวกันทั้งหมดเลย วิปัสสนาไปจนมันแยกออกไป มันเห็นสังโยชน์หลุดออกไป

สิ่งที่เป็นสังโยชน์หลุดออกไป จิตมันก็เลยสะอาด เว้งว่างออกมา เห็นตามความเป็นจริง
 อย่างนั้น นั่นนะ รากฝอยโดนทำลายออกไป พอรากฝอยโดนทำลายออกไป เราก็ก้าวเดินต่อไป
 ก้าวเดินไป ทำความสงบสูงขึ้น ไป สูงขึ้นไป สูงขึ้นไป

มันอยากจะรีบเอาให้ได้ด้วยนะ คนเราก็อำมาค้าขาย มันได้กำไรขึ้นมา มันอยากจะทำ มี
 กำลังใจ การประพฤติปฏิบัติลงได้มีหลักมีเกณฑ์แล้ว มันกำลังใจจะเกิดขึ้นมหาศาลเลย แต่เดิม
 กำลังใจเราไม่มี เราอาศัยกำลังใจจากคนอื่น แต่ขณะนี้มันเกิดขึ้นมาจากความเห็นของเรา เกิดขึ้นมา
 จากความรู้สึกจากภายใน

คนเราคิดดีคนนั้นต้องเป็นคนดี คนเราคิดชั่วมันจะทำความชั่วให้มาเผาผลาญหัวใจมัน

อันนี้คนเรามีธรรมในหัวใจ ธรรมส่วนหนึ่งเกิดขึ้นในหัวใจ เห็นใหม่ รากฝอยโดนทำลาย
 ออกไปแล้ว มันมีธรรมเกิดขึ้นมาในใจ มันเห็นคุณค่าของมัน พอเห็นคุณค่าของมัน มันจะเริ่มก้าว
 เดิน รีบอยากจะก้าวเดินขึ้นไปข้างหน้า จะก้าวเดินข้างหน้าก็ต้องทำความสงบ

มันยาก ยากตรงที่จะขุดคุ้ยใจ

กายนอก-ภายใน-ภายในกาย เวทนานอก-เวทนาใน-เวทนาในเวทนา นี่ใจจิตพิจารณากาย
 จนปล่อยวางไปแล้วก็จับกายซ้ำอีก ถ้าจับกายซ้ำอีก จับได้ มันจับได้ง่ายเพราะกายนี้มันสืบท่อมมา
 ได้ จับได้พิจารณาไปเลย ถ้าพิจารณาจิตก็พิจารณาความเป็นไปของจิตนี้ออกไป พิจารณาเข้าไป
 แยกไป แยกไป เข้าไปเรื่อย

การวิปัสสนาทุกๆ อย่างก้าว ไม่มีสิ่งใดเลยที่กิเลสมันจะปล่อยให้เราก้าวเดินไปโดย
 ธรรมชาติที่ว่าก้าวเดินไปโดยง่าย มันจะมีความติดข้องไปตลอด ความติดข้องอันนี้มันเป็น
 ธรรมชาติของมัน ธรรมชาติของยางเหนียวในหัวใจนี้มันจะติดข้องไปกับใจพร้อมกัน แล้วจะแปะ
 ติดขัดไปตลอดในการประพฤติปฏิบัติ จะไม่มีทางสะดวกสบายไปได้เลย ไม่สะดวกสบายไปได้

เราต้องชำระต่อสู้กับกิเลส ๑ ต่อสู้กับการขัดขวางของมัน การขัดขวางของกิเลสที่จะให้เรา
 ก้าวเดินออกไป มันจะขัดขวางไม่ให้เราทำตามอำนาจของธรรม ธรรมที่มีอำนาจเราพยายามสร้าง
 สมขึ้นมาในหัวใจ แล้วมันกลัวสิ่งนั้นไง สิ่งที่มีอำนาจในหัวใจแล้วชำระกิเลสออกไป มัน
 เห็นผลกันอยู่แล้วขั้นหนึ่ง

ความมั่นใจของเรามี แต่มีเกิดๆ ดับๆ ความมั่นใจมีอยู่ชั่วคราว ความกลัว ความสลดสังเวช มันมีในหัวใจมันเกิดมันดับ กลัวเราทำให้มันเป็นความกล้าขึ้นมาก็ได้ แต่ความกล้าหรือความกลัว นี่มันก็เกิดดับในหัวใจตลอดเวลา นี่ก็เหมือนกัน สิ่งที่เป็นกรรมในหัวใจมันก็เกิดดับตลอดเวลา เราถึงต้องสะสมขึ้นไป สิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่มีการเกิดขึ้นมาลอยๆ มันต้องเกิดจากการสะสมความพาก ความเพียรทั้งนั้น กรรมก็เหมือนกันที่ว่าจะสร้างสมขึ้นมาในหัวใจ เราก็พยายามสะสมของเราขึ้นมา นี่มันถึงต้องทำ เติบงกรรม ในทางจงกรม ในสมาธิ ในทำนั้งของเรา ในอิริยาบถ ๔ นี่ต้องเป็นความเพียรตลอด สติสัมปชัญญะถ้ามีอยู่กับตัว อันนั้นจะเป็นความเพียร

ถ้าสติสัมปชัญญะขาดไปนี่เหม่อๆ ลอยๆ สักแต่ทำอะไร ทำสักแต่ทำ ผลก็เป็นสักแต่ทำ แล้วกิเลสก็หัวเราะเยาะ แล้วเราก็หม่นหมองน้อยเนื้อต่ำใจว่าเราทำแล้วไม่ได้ผลประโยชน์ เพราะเราไม่มีสติเอง แล้วกิเลสมันได้ที่ได้ช่องมันก็ข่มขี้ไป ข่มในหัวใจนั่นนะ ขี้ในหัวใจ ทำหัวใจของเราให้เศร้าหมอง ให้มีความทุกข์ยากไป

มีอย่างนี้ไปทุกขั้นตอน กิเลสก็ยังละเอียดอ่อนเข้าไปเท่าไร มันยิ่งพลิกแพลง ยิ่งเล่ห์เหลี่ยม มันมหาศาล มันจะหลอกลวงเราไปตลอดเวลา เห็นใหม่ สิ่งที่หลอกลวง หลอกเราแล้วทำไมเราเชื่อล่ะ

เขาวัว กิเลสมันโง่ กิเลสมันโง่ เราเป็นคนฉลาดไง

เราโง่กว่ากิเลส เพราะกิเลสมันคือเรา กิเลสนี่ฉลาดกว่าเรา กิเลสนี้จะทำให้เราเชื่อมั่น แล้วเราก็จะเชื่อ สิ่งนั้นเป็นอย่างนั้น น่าจะ น่าจะ หรือน่าเป็นอย่างนั้น...มันจะเชื่อเขาไปแล้วก็ทำให้เราเนิ่นช้านะ พอเชื่อเขาไปก็เตาะแตะ เตาะแตะไป ความเพียรเตาะแตะ มันไม่ใช่ความเพียรคมกล้านี้ ความเพียรเตาะแตะแต่ละจะเอาผลให้เต็มความมุ่งหมาย ผลมันก็เป็นผลที่ว่าเป็นผลสักแต่ว่า ผลสักแต่ว่า

กำลังใจมันต้องสร้างขึ้นมา ครูบาอาจารย์สอนอย่างนั้น สอนให้เรื่องกำลังใจ คุณิ ครูบาอาจารย์แต่ละองค์มาฝากตายทั้งนั้น ฝากตายทั้งนั้น เราจะเอาเตาะแตะนี้เป็นไปไม่ได้หรอก ถ้าเราเอาเตาะแตะเป็นไปไม่ได้ แล้วทำไมเราต้องมาทุกข์ยากอย่างนี้? ก็ทางนี้เป็นทางอันเอกใจ ทางนี้เป็นทางพ้นทุกข์ใจ ทางนี้เป็นทางที่เราชำระกิเลสได้ มันมีเฉพาะทางนี้ทางเดียว องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ที่ว่ามีเมตตามหาศาลนะ ถ้ามีทางอันอื่นที่สะดวกสบายกว่านี้ องค์สมเด็จพระ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งทางนั้นเด็ดขาดเลย นี่ขนาดว่าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา แล้วจะบอกเอาธรรมมาเผยแผ่ธรรม ยังคิดว่าจะทำอย่างไรให้คนจะรู้ได้ คนจะรู้ได้ไง

แล้วเวลาซึ่งทางนะ ทางนี้ๆ เดินหรือไม่เดิน นี่เราเดินมาเดินมา เดินมาแล้วกิเลสมันก็ยังเดินมาพร้อมกับธรรมของเรา กิเลสเดินกับธรรม กิเลสกับธรรมมันแข่งขันกันขึ้นไป เราเป็นกรรมการใช้ใหม่ จิตนี้เป็นผู้ที่ว่ากิเลสกับธรรมอยู่ในหัวใจของเรา เราพยายามสร้างของเราขึ้นมา เราต้องพยายามสร้างธรรมให้เหนือกิเลสให้ได้

กิเลสมันเป็นเรา มันหลอกเรา มันฉลาดกว่าเรา มันทำให้เราไขว้เขวไปตลอดเวลา เราพยายามเปลี่ยนแปลง เปลี่ยนแปลง เห็นใหม่ ต้องมีอุบายใหม่ๆ อุบายวิธีการเราต้องใหม่อยู่ตลอดเวลา ถ้าเราใหม่นี้กิเลสตามไม่ทัน แต่ใหม่ได้หนสองหนกิเลสมันก็รู้เท่าทัน กิเลสทันมันก็ใหม่ไปตลอด เปลี่ยนพลิกแพลงไปตลอด

การประพฤติปฏิบัติของเราจะช้าอยู่ของเก่าอยู่อย่างนั้น ช้าอยู่ของเก่านี้ ทำอยู่ทำนั้นทำเดียว ทำอยู่อย่างนั้นอย่างเดียว แล้วจะเอาชนะกิเลส เป็นไปไม่ได้หรอก กิเลสมันแห่ มันขัดให้ลุ่มอยู่ตลอดเวลา เราจะลุ่มกลิ้งลุ่มหายไปตลอดเวลาอย่างนั้น แล้วจะให้ว่าเราชนะกิเลส ขนาดว่าเราหนีไปเรื่อยๆ มันยังตามมา ตามมา เพราะมันอยู่ด้วยกัน เพียงแต่เราพลิกขึ้นมา ถ้าธรรมได้เสวยก่อน ธรรมได้คิดก่อน ธรรมได้ออกตัวก่อน วันนั้นเป็นธรรม ถ้าธรรม เราปฏิบัติก่อน เราทำได้ก่อน วันนั้นจิตสงบ จิตนี้สงบง่าย ทำความเพียรสงบง่าย วันนั้นนะธรรมออกตัวก่อน

ถ้าวันไหนกิเลสมันออกตัวก่อนสิ วันนั้นลุ่มลูกคลุกคลาน ธรรมสู้มันไม่ทันเพราะความชะล่าใจ ๑ ความประมาท ความผลอพลาด ความพลั้งเผลอของเรา อันนี้สำคัญมากเลย ความชะล่าใจ ทุกคนประพฤติปฏิบัติ เพราะของมันมีธรรมอยู่ทุกวัน จิตกับเรา กายกับใจอยู่ที่เรา แล้วเวลากำหนดใจขึ้นมา มันทำอยู่จนชินใจ ความชินชานี้แหละ ฟังจนชินหู พูดยจนชินปาก แต่กิเลสมันหน้าด้าน มันคือด้าน มันไม่ฟังหรอก มันไม่ฟังธรรมเลย มันดึงให้เราลุ่มลูกคลุกคลานไปตลอดเลย

มันถึงต้องพยายามสร้างขึ้นมา แล้วเราพยายามย้อนกลับเข้ามา ต่อสู้กับกิเลส ต่อสู้กับกิเลส กิเลสพอมันชอบตัวลง ธรรมก็ต้องเหนือกว่า นี่วิปัสสนาไป วิปัสสนาไป การวิปัสสนาจะเป็นอย่างนี้ตลอด วิปัสสนาคือใช้ปัญญา ปัญญา มันจะกว้างขวางมาก การใช้ปัญญาไม่มีขอบเขต จะไปใช้

ขนาดไหน แยกไปขนาดไหนก็แยกได้ นี่ถ้าปัญญามันแยก ปัญญาที่อาศัยสมถกรรมฐานคือ สัมมาสมาธินี้ ให้ปัญญานี้ได้ใคร่ครวญ

ถ้าปัญญาของเราไม่มีสัมมาสมาธิ ปัญญาเป็นสัญญา สัญญาคือความจำได้หมายรู้ มันเป็นอย่างนี้ นี่กิเลสมันตามมาทัน ถ้ากิเลสมันตามมาไม่ทันนะ ธรรมออกตัวก่อนนะ นั่นละมันจะเป็นปัญญา เป็นปัญญา เป็นขั้น ๕ เป็นความคิดนี้เหมือนกัน แต่เพราะว่ามีสัมมาสมาธิ มีสมถกรรมฐาน แยกระหว่างกิเลสให้มันแยกตัวออกไป กับธรรมนี้ได้หมุนตัวออกมา เห็นไหม นี่คือนิปัญญา

แต่ถ้ามันแยกไม่ได้ อย่างที่ว่าเมื่อกี้ เวลาพลังงานไม่พอ นั่นมันเป็นสัญญาทั้งหมดเลย มันไม่ใช่เป็นปัญญา ถ้ามันเป็นปัญญาหมุนออกไป หมุนออกไป หมุนไปเรื่อยๆ

ความเพียรอยู่ที่ไหน ความสำเร็จต้องอยู่ที่นั่น คนจะล่วงพ้นทุกข์ด้วยความเพียร

ความเพียร คือความจรดลงไปที่ตรงระหว่างกายกับจิตที่มันเกาะกันอยู่นั่น แล้ววิปัสสนาแยกออกไป แยกออกไป มันจะแยกอย่างนั้นจริงๆ นะ แยกออกไป แยกออกไป เพราะกำลังเราไม่พอ ไม่ใช่ขิปปาภิญญา ขิปปาภิญญา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศน์แต่ละครั้ง เทวดา หมู อินทร์ พรหม กฤหิศักดิ์ สำเร็จที่เป็นห้าพันๆ ในสมัยพุทธกาลนั้นนะ นั่นนะเพราะขิปปาภิญญา หมายถึงว่าจิตเขาพร้อม เขาฟังทีเดียวไปเลย

เรามันถึงพุทธกาล เวไนยสัตว์ สัตว์ที่มีโอกาส สัตว์ที่มีการฝึกฝนตลอดเวลา สัตว์ที่มีการพยายามหาทางรอด แล้วมันจะรอดไปได้ ความพยายามของเรา นี่มันถึงต้องวิปัสสนาซ้ำแล้วซ้ำเล่า การซ้ำแล้วซ้ำเล่า เราถึงเกิดมาถึงพุทธกาล แต่เราก็เกิดมาพบพระพุทธศาสนา เราเกิดมาทันธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ว่าวางไว้ชอบแล้ว ชอบแล้ว ธรรมวางไว้ชอบแล้ว แต่กิเลสเรามันไปบิดเบือนไม่ให้ชอบในหัวใจของเรา มันถึงไม่ได้สมุจเฉทปหาน

เราพยายามประพฤติปฏิบัติไปสมควรแก่ธรรม จนมันสมุจเฉทปหานออกไป ความเป็นกาย จิตเป็นจิต แยกออกจากกัน ความแยกออกจากกัน โดยธรรมชาติของมัน เวี่ยงว้างหมด ความสุขของใจจะเกิดขึ้นมา ความสุขของใจเกิดขึ้นมา สุขแล้วมันก็อยู่อย่างนั้น แล้วจะติดอยู่ตรงนี้เพราะมันเวี่ยงว้าง มันจับต้องไม่ได้ สิ่งที่มันจะจับต้องไม่ได้เพราะมันเวี่ยงว้างหมด “กายเป็นกาย จิตเป็นจิต” ตอนนี้

มันจะวิ่งออกไป ว่างออกไปหมดเลย นี่แล้วจะค้นคว้าตรงนี้หาไม่เจอ อานาจาสนานะ ถ้าคนไม่มี อานาจาสนาก็อยู่ตรงนี้ แต่อยู่ตรงนี้มันก็ได้ประเสริฐแล้ว เพราะว่ามันมีกรรมในหัวใจ รากฝอย ได้ทำลายออกไปแล้ว ทำลายออกไปแล้ว

แต่ถ้ามันอย่างนี้มันต้องเกิดตายเกิดตาย ยังมีเกิดมีตายอยู่ เราต้องทำให้ชาตินี้สิ้นไปให้ได้ จะดับทุกข์สิ้นทุกข์ให้ในชาตินี้ มันก็ต้องยังค้นคว้า แต่ด้วยความเปลอของกิเลสใจ เข้าใจว่าสิ่งนี้เป็นกรรม สิ่งนี้เป็นนิพพาน ตรงนี้ระหว่างกายกับจิต “กายเป็นโพธิ จิตเป็นกระจกใส” มันจะวิ่งว้างมาก โลกนี้ว้าง มันจะมองว้างไปหมดเลย แต่ไม่ได้มองว่าอสุภะยังอยู่ข้างหน้าอีกมหาศาลเลย

ถ้าพยายามค้นคว้าเข้าไป พยายามค้นคว้านะ ต้องมีคนกะเทาะ เคาะให้จิตนี้ย้อนกลับ ถ้าย้อนกลับมามันจะหันกลับมามอง ถ้าไม่หันกลับมามอง จิตมันส่งออกเหมือนกับดวงตาพุ่งออกไปข้างนอก ดวงตาไม่เห็นลูกตาของตัวเองหรือ ดวงตาจะมุ่งออกไปเห็นแต่ภาพข้างนอก ดวงตาไม่เคยเห็นดวงตาของตัวเอง เห็นแต่ภาพข้างนอก เห็นแต่ภาพข้างนอก

ธรรมชาติของจิตมันส่งออกไปข้างนอก ส่งออกไปแล้วก็ว่างหมดเพราะไม่มีอะไรเลย เป็นอากาศธาตุๆ ถ้าย้อนกลับมาสิ ดวงตา ดวงตากระทบกับดวงตา สิ่งกระทบออกนั้นมันจับกายได้ จับกายได้ภายในนี่เป็นอสุภะ-อสุภัง สิ่งที่เป็นอสุภะ-อสุภังจะเกิดขึ้นจากภายใน นี่จิตจะย้อนกลับเข้ามา ถ้าจิตย้อนกลับเข้ามาจับดวงตา พบดวงตาได้นั้นคือเห็นกาย ถ้าเห็นกายนั้นนะ อันนี้ยังแปลกประหลาดยิ่งมหัศจรรย์นะ สิ่งที่ต้องได้มันเหมือนกับสิ่งนั้นไม่มี แล้วมันจับต้องสิ่งที่ไม่มี เหมือนกับเราว่าสิ่งนั้นมันสุดวิสัยที่จะเป็นไปไม่ได้ แล้วมันเป็นไปไม่ได้

อย่างทางโลกที่ว่า เขาถูกรางวัลถูกไอนั้นกันไปในะ อันนั้นเขาว่าเขาได้ประโยชน์ มันยังน้อยกว่าสิ่งนั้น เพราะสิ่งนั้นทุกคนในโลกนี้มีคนต่อๆ ไปที่จะมาถูกต่อๆ ไปตลอดเวลา

แต่เรื่องของการค้นคว้าหากายเจอ ค้นคว้าหาจิตเจอของสัตว์เอกบุรุษอย่างนี้แล้ว หาได้ยาก เพราะหาได้ยากเพราะอะไร เพราะว่าเป็นบุคคลคนเดียว ภพชาติเกิดขึ้นจากเรา เราจิตนี้เวียนตายเวียนเกิด ภพชาติเกิดจากจิตดวงนี้ แล้วทำลายภพชาติจากใจดวงนั้น แล้วใครจะทำลายต่อไปอีกล่ะ ถ้าทำลายภพชาติจากใจดวงนั้นได้ ใจดวงนั้นประเสริฐขึ้นมา มันจะไม่มีใครซ้ารอยได้

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามันมหัศจรรย์ มหัศจรรย์ตรงนี้ไง มหัศจรรย์ที่ว่าต้องให้จิตดวงที่มีกิเลสที่นั่นเท่านั้นเป็นผู้ที่ค้นคว้าแล้วชำระกิเลส จิตของผู้มีกิเลสที่นั่นจะชำระกิเลสของใจของตัวเองได้ แล้วชำระกิเลสของตัวเองแล้วจิตดวงที่นั่นเท่านั้นที่จะบริสุทธิ์ แล้วจิตดวงที่นั่นจะเป็นความเสวยสุขจากจิตดวงที่นั่นได้

ถึงว่าเป็นปัจจัยตั้งใจ สิ่งที่เป็นปัจจัยตั้งกับใจดวงนั้น ใจดวงนั้นถึงต้องค้นคว้าเอง ต้องหาเอง แล้วอย่างบุรุษอื่น คนอื่น สัตว์อื่นไม่เข้ามาอยู่ในวงของสิ่งที่เราจะค้นคว้าของเราได้เลย สิ่งที่เราค้นคว้าเป็นสมบัติของเรา เราจะค้นคว้าของเรา เราจะพัฒนาของเราขึ้นมาของเราคนเดียวเท่านั้น มันถึงเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์กับใจดวงที่นั่นมาก สิ่งที่เป็นประโยชน์กับผู้ที่ปฏิบัติดวงที่นั่นมาก ผู้ปฏิบัติคนคนนั้นถึงเป็นผู้ที่ประเสริฐใจ

จับต้องได้นี้ประเสริฐมาก งานขุดคุ้ยที่เราจับต้องได้นี้ประเสริฐอันหนึ่ง แล้วงานวิปัสสนา ยังจะต้องต่อสู้อากถางไปอีกมหาศาล มหาศาลเพราะตรงนี้เป็นโสมะ เป็นกามราคะ เป็นสิ่งที่ว่าคนจะข้ามพ้นจากโสมะได้มันต้องข้ามพ้นตรงนี้ใจ แล้วสัตว์ที่จะข้ามพ้นจากโสมะได้มันจะไปข้ามพ้นได้อย่างไร

เพราะว่าเราเกิดมาจากสิ่งนั้น สรรพสิ่งในโลกนี้เกิดจากโคลนตม โลกต้นไม้ที่เกิดจากบนดินทั้งหมด นี่เหมือนกัน สิ่งที่มีชีวิต สิ่งที่จะเกิดดับขึ้นไปในสัตว์โลกนี้ก็เกิดจากตรงนี้ทั้งนั้น สิ่งนี้ทำให้เกิด เกิดขึ้นและดับไป จะเกิดจากตรงนั้น แล้วสิ่งนี้เราเข้าไปพบ มันเป็นสิ่งที่ว่ามันเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดและการตายของสัตว์โลกในวัฏฏะ สัตว์โลกในวัฏฏะนี้ต้องเกิดจากตรงนี้ เว้นไว้แต่พรหมเท่านั้นที่เว้นออกไป

ใจตรงนี้ มันถึงว่า มีการที่ว่าต้องชำระกันอย่างมหาศาล มันเป็นความที่ว่าชุ่มอาบไปด้วยกาม อาบไปด้วยชุ่มไปด้วยกาม แต่เป็นความละเอียดลึกซึ้งนั้นะ มันเป็นความละเอียดอ่อนในหัวใจดวงนั้น จะคิดหรือไม่คิดมันเป็นอย่างนั้นแล้วมันไหลเอี่ยมออกมา ถ้าเอี่ยมออกมา เราสัมผัส เราคิดเข้าไป มันก็เป็นอารมณ์ออกไป ถ้าเราไม่สัมผัสใจ ขันรักับจิตมันไม่สัมผัสกัน เหมือนกับว่าสิ่งที่เกิดมาแล้วเราไม่รับรู้แบบนี้ ภาพต่างๆ แล้วเราเกิดขึ้นมาแล้วจิตมันไม่รับรู้กัน มันก็ไม่รู้ แต่ถ้ามันรับรู้ขึ้นมา มันก็ต้องเป็นสิ่งนั้นไป

นี่เหมือนกัน มันเริ่มโดยธรรมชาติของมันอยู่อย่างนั้นอยู่แล้ว แล้วถ้ามันเคลื่อนออกมา มันเข้ากับขั้น ๕ ภายใน มันออกไปมันก็เป็นกามราคะ แล้วมันคิดอยู่อย่างนั้นโดยธรรมชาติของมัน แล้วเราจะต่อต้านกับสิ่งอย่างนี้ เราจะเข้าไปทำลายมัน เราจะก้าวเดินไปอย่างไร

นี่น้ำปามันถึงรุนแรงมาก สิ่งที่เป็นสิ่งที่การประพฤติกฎปฏิบัติยากที่สุดอยู่ตรงนี้ไง คนเราเกิดตาย ความผิดพลาด การแสวงหามา ทรมานสมบัติหรือว่าสิ่งของที่หามา เพื่อตรงนี้ทั้งนั้นเลย จุดตรงนี้เป็นจุดตายทั้งนั้นเลย จุดเกิดและจุดตายของการเริ่มต้น จุดเกิดและจุดตายของการแสวงหา จุดเกิดและจุดตายของการเบียดเบียนกัน จากตรงนี้ทั้งหมดเลย มันถึงเป็นกาม เป็นโอหะ เป็นสิ่งที่ว่าเกิดจากน้ำมูตรน้ำเน่า ความเกิดจากน้ำมูตรน้ำเน่า ความเป็นอสุภะ-อสุภังในหัวใจ ความสกปรก โสโครกของใจ

แต่เวลามันออกมาเป็นความรู้สึก ออกมาเป็นอารมณ์นี้ทำไมมันสวยงาม แล้วเรามีจิตนิสัยในการประพฤติกฎปฏิบัติ สมบัติชนะ สมบัติผู้ดี สมบัติการประพฤติกฎปฏิบัติในกิริยามารยาท สิ่งนี้เราก็มามาทำให้มันอยู่ในอำนาจ ให้มันอยู่ในความสวยงามไง โลกนี้ในเมื่อยังจำกัดไม่ได้ก็เก็บไว้ใช้มัน แต่ก็ควบคุมไว้ในอำนาจ ให้มันดูว่าไม่น่าเกลียดน่าชังไง มันอยู่กันได้ในโลกนี้ เพราะว่าโลกก็เป็นหมู่สัตว์ นี่เป็นธรรมชาติ เพราะว่าสิ่งนี้เป็นธรรมชาติของโลกเขา การเกิดและการตาย การเสพสมของกันระหว่างนี้เป็นเรื่องของธรรมชาติ

แต่ถ้าเรื่องของพรหมจรรย์มันไม่ใช่ ถ้าเรื่องพรหมจรรย์นี้ ตรงนี้เป็นจุดที่จะทำลายมัน จุดนี้ต้องทำลายมัน ถึงต้องเข้าไปทำลายตรงนี้ไง ทำลายตรงนี้ถึงต้องใช้สมณะ ใช้ความสงบอย่างมาก ความสงบที่จะเข้าไปต่อต้าน ต้องใช้พลังงานอันมากถึงต้องต่อสู้แบบหัวทกกันกวัดขนาดไหนนะ ต่อสู้แบบเต็มๆ ต้องใช้พลังงานทั้งหมดเข้าไปต่อสู้กับตรงนี้ วิปัสสนาเข้าไปถึงจะเริ่มยับยั้งสิ่งนี้ได้

ฟังสิ แค่นับยังมันไม่ให้นมันเกิดนะ ยับยั้งแล้วมันก็ต่อต้านแล้วมันก็พลิกเพลงหาเรื่องเล่นให้เลียมจะหลอกเราให้เราเชื่อมันไง สิ่งนี้ทำให้เชื่อว่า “สิ่งนั้นเป็นผล สิ่งนี้เป็นผล” จะมีการหลอกหลวง จะมีการโต้แย้งกันตลอด นี่เล่นให้เลียมของกิเลสที่อยู่ภายใน

ความคิดของเรา เราไม่เชื่อ เราไม่เชื่อเพราะมันไม่มีผลของเรา มันไม่มีผลให้เราเชื่อมันได้ มันเป็นสัญญาอารมณ์ที่ว่าเราเคยผิดพลาดมาขนาดไหน มันเป็นสัญญาอารมณ์ที่ว่าผิดพลาดไปแล้วใช้ใหม่

การจะชำระกิเลสได้ต้องเห็นว่าสิ่งนั้นหลุดออกไปจากใจ ถึงต้องวิปัสสนาซ้ำเข้าไป มันจะทำให้เราเชื่อแล้วเป็นอย่างนั้นจริงๆ สิ่งที่ทำให้เราเชื่อ เราวิปัสสนาเข้าไป มันจะสร้างสถานการณ์อย่างนั้นแล้วเราจะเชื่อมั่น แล้วมันก็แว้งว้างเป็นอย่างนั้นเหมือนกัน ปล่อยวางไปชั่วคราว ชั่วคราว แต่มันก็เกิดดับ

สิ่งใดกิเลสมันก็เกิดดับ ในเมื่อมันเป็นนามธรรม ในเมื่อธรรมนี้เกิดดับ กิเลสมันก็เกิดดับ มันสร้างสัญญาอารมณ์มาให้เรามั่นใจ แต่พอออกมาแล้วอารมณ์มันเกิดขึ้น มันกระทบสิ่งนั้น สิ่งนั้นกระทบกับความเห็น สิ่งนั้นคือกิเลสในหัวใจกระทบอารมณ์ภายนอก มันจะเกิดอารมณ์ขึ้นมา นี่คือมันหลอก

พอมันหลอกขึ้นมา เราก็ต้องกลับเข้ามาวิปัสสนาซ้ำ วิปัสสนาซ้ำ เพราะสิ่งนั้นไม่ใช่ผล จะต้องทำอย่างนี้ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ซ้ำแล้วซ้ำเล่าอยู่อย่างนั้นนะ แล้วเล่ห์เหลี่ยมของมันพลิกแพลงมันจะหลอกเป็นชั้นๆ ไป มันจะหลอกเป็นอุบายเป็นวิธีการไปอย่างหนึ่งๆ จะมีอย่างนี้บ่อยครั้งมาก เพราะมันแก่นของกิเลสนี้

แก่นของเขา เขาจะรักษาแก่นของเขาให้ได้ เขาจะทำให้ที่เดียวให้หลุดพ้นไปได้อย่างไร ซ้ำอยู่อย่างนั้น ซ้ำอยู่อย่างนั้น จะแก่นขนาดไหนก็แล้วแต่ ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ขณะทั้งหมด ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเหนือทุกสิ่งทุกอย่าง เพียงแต่เราสร้างธรรมของเราขึ้นมาไม่มีกำลังพอ กำลังของธรรมไม่พอ จะชำระกิเลสได้อย่างไร

ฟังสิ ถ้ากำลังของธรรมพอ กิเลสมันอยู่ได้อย่างไร

เป็นไปไม่ได้เลยถ้ากำลังของธรรมมันพอแล้วกิเลสมันจะทรงตัวอยู่ได้ เป็นไปไม่ได้เลย แต่เพราะกำลังของธรรมเราไม่พอต่างหากละ เราต้องสร้างของเราขึ้นมา พยายามสร้างสมธรรมของเราขึ้นมา

สร้างขึ้นมาด้วยวิธีไหน? เคนจกรรม นังสมาธิ ภวานานี้ไง กำลังใจเกิดขึ้นมาจากตรงนี้ ความสงบของใจนี่คือพลัง ถ้าสงบ ความสงบเข้ามาแก่กล้าเข้ามาขนาดไหน มันมีสิ่งที่ดีควรให้กระทำ ทำไมเราทำได้ขนาดนั้น ผู้ที่ปฏิบัติทำไม่ทุ่มได้ขนาดนั้น อุกฤษณ์ขนาดนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุ่มทั้งชีวิตได้ขนาดนั้น...เพราะมันเห็นผลไง เพราะมันเห็นสิ่งจะได้จะเสียบอยู่ใน

กลางข้างหน้านี้ไง สิ่งที่เรากำลังจะเห็นอยู่ต่อหน้า กำลังจะได้กำลังจะเสียดกันนี้ แล้วเราแพ้มาตลอด มันมีกรรมให้เรามานะไง สิ่งที่มีมานะสร้างกำลังใจเข้ามา

จนสุดท้ายแล้ว มันต้องขาดออกไปจากใจ สิ่งนี้ขาดออกไป ชั้นนี้ในหัวใจ ชั้น ๕ ขาดออกไปจากใจ ใจนี้หลุดออกไปเลย นี่คือตัวรากแก้ว แต่รากแก้วนี่คือรากแก้วอวิชชา สิ่งนี้หลุดออกไปนี่ เป็นรากแก้ว เว็วว่างไปหมด รากแก้วออกไปไม่ใช่ชั้น เว็วว่าง รากแก้วนี้มันละเอียดอ่อนแล้ว มันไม่ใช่จุดตาย จุดตายที่ว่าเป็น โอชะๆ มันยังเกิดตายในวัฏฏะ

ถ้าอย่างนี้แล้วพระอนาคาไม่เกิดในกามภพ ฟังสิ ในกามภพตั้งแต่เทวดาลงมา รากแก้วนี้ไปเกิดบนพรหมเด็ดขาดเลย สิ่งที่เป็นรากแก้วนี้เพราะไม่ใช่ชั้นมันจะไปเกิดบนพรหมอย่างเดียว

เราต้องค้นคว้าหารากแก้วอันนี้ให้เจอ รากแก้วอันนี้เป็นรากแก้วของอวิชชา ถ้าเราค้นคว้าเข้าไปหาจับรากแก้วของอวิชชาได้ นี่อวิชชา พลิกรากแก้วของอวิชชาเป็นวิชา ระหว่างอวิชชากับวิชานี้เป็นสมมุติบัญญัติทั้งหมด แล้วถ้าพลิกออกไปมันถึงเป็นวิมุตติ รากแก้วอันนี้มันถึงจะเป็นรากแก้วของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ

รากแก้วอันนี้ รากแก้วที่สิ่งที่ค้นคว้าที่หาได้ยาก มันหาได้ไม่มีใครเคยเห็นนะ ถ้าใครเคยเห็นสิ่งนี้ ดับสิ่งนี้ได้ จะไม่มานั่งอยู่อย่างนี้หรอก สิ่งที่มาเกิดมาตายอยู่นี้เพราะไม่เคยเห็นสิ่งนี้ อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา ปกคลุมในหัวใจทั้งหมด พอปกคลุมในหัวใจทั้งหมด มันถึงเกิดตายๆ วนเวียนในวัฏฏะ จนมาเกิดเป็นมนุษย์ นี่มันไม่ใช่วัฏฏะพาเกิดแล้วอะไรพาเกิด

ไม่ใช่อวิชชาพาเกิดในวัฏฏะ อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา พาเราเวียนตายเวียนเกิดในวัฏฏะ วัฏฏะมันมีอยู่โดยธรรมชาติของมัน วัฏฏะนี้ไม่มีใครจะสามารถทำลายมันได้ ในกามโลก รูปโลก อรูปโลกนี้ มันเป็นธรรมชาติที่มีอยู่โดยดั้งเดิมอย่างนั้น ยกเว้นแต่สัตว์โลกต่างหากที่โง่เขลาเบาปัญญาแล้วก็โดน อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา ปิดตาอยู่แล้วพาเกิดพาตายใน ๓ วัฏฏานี้

แล้วเราทำลายอวิชชาในหัวใจของเรา ทำลายอวิชชาจนจิตดวงนั้นไม่เข้าไปเกิดในวัฏฏะนั้นอีก จะไม่มีทางไปเกิดอีกแล้ว รากแก้วนี้เป็นรากธรรม เป็นธรรมทั้งแท่ง ไม่ใช่อวิชชาหรือวิชา มันวิชา-อวิชชานี้มันเป็นสัมปยุตเข้าไปแล้ววิปยุตคายออกมา

ถ้าเป็นวิชา-อวิชา อรหัตตมรรค อรหัตตผล เห็นไหม อรหัตตมรรค เราสร้าง อรหัตตมรรคขึ้นมา แล้วสัมปยุตเข้าไป มรรคสามัคคีรวมตัวกันเข้าไป รวมตัวมาคายออกมาเป็น อรหัตตผล ระหว่างอวิชากับวิชา ระหว่างรากแก้วที่เป็นอวิชากับวิชา จนพื่นออกไปจาก ความสัมปยุตจากการทำลายทั้งหมด รากแก้วนั้นถึงไม่ใช่วิชา มันเป็นรากธรรม

สิ่งที่เป็นธรรมแล้วจะไม่มาเกิดในวิญญู เห็นไหม เราทำลายหัวใจดวงนั้น ทำลายใจแล้ว วิญญูก็เป็นวิญญู ใจดวงนั้นก็เป็ใจดวงนั้น ไม่มีวิญญูมาเกี่ยวกับใจดวงนั้นอีก ใจดวงนั้นเป็น ธรรมของผู้ที่ปฏิบัติ ผู้ที่ทำถึงจุดสูงสุดของธรรมนั้น จะมีสิ่งนี้สถิตอยู่ในหัวใจ

หัวใจเป็นธรรม ธรรมกับใจเป็นอันเดียวกัน สิ่งที่เป็นธรรมเป็นอันเดียวกันแล้ว ร่างกายนี้ เหลือผลของเศษใจ สอุปาทิเสสนิพพาน เศษส่วนผู้ที่สิ้นกิเลสแล้วยังมีร่างกายอยู่ เศษส่วน เศษส่วนอย่างนี้ เศษส่วนคือร่างกาย พระพุทธเจ้าตรัสรู้วันนี้ เศษส่วนของสอุปาทิเสสนิพพานอีก ๔๕ ปี ๔๕ ปีนี้ใช้ร่างกายนี้ ใช้ขั้นนี้เผยแผ่ศาสนาไปอีก ๔๕ ปี วางศาสนาไว้จนมาถึงพวกเรา

พวกเราถึงจะได้รับผลบุญจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะว่าสิ่งนั้น

ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติก็เหมือนกัน ภาวนาไปจนทำลายอวิชาออกไปจากหัวใจทั้งหมด จิตนี้ คับ คับจากความรู้สึก คับจากอวิชาทั้งหมด เป็นวิชานี้กำลังเข้าไปสัมปยุตเข้าไป คายออกมา แล้วหมดออกไป แต่ร่างกายนี้ก็ยังมีอยู่ นี้เศษของวิญญู มันถึงเห็นวิญญูใจ เห็นว่าวิญญูเป็นอย่าง นั้น

ขณะที่เราอวิชาพาเกิด เกิดเป็นมนุษย์ แล้วออกมาประพฤติปฏิบัติ ประพฤติปฏิบัติจนสิ้น กิเลสออกไป แล้วเศษส่วนที่เหลือมันยังครองธาตุครองขันธอยู่ใจ ภารา หเว ปญจกขุขธา ขั้นนี้ เป็นภาระอย่างยิ่ง เป็นภาระสำหรับผู้ที่สิ้นกิเลสแล้วเท่านั้น

แต่ธาตุขั้นนี้จะเป็นขันธมาร เป็นธาตุที่วากคจีบิบบีสีไฟกับหัวใจที่ว่ามันยังเป็นกิเลส ยัง เป็นอวิชาอยู่ในหัวใจนั้น ยังจะต้องทุกข์ต้องทรมานไปกับธาตุขั้นนี้อีกมหาศาล มันถึงว่าไม่ใช่ ภารา หเว ปญจกขุขธา มันเป็นทุกขมารทั้งนั้น เป็นทุกข์เป็นมารในหัวใจดวงนั้นทั้งหมดเลย

แต่ประพฤติปฏิบัติไปถึงที่สิ้นสุดแล้ว มันเป็นภาระ ถึงที่เป็นภาระเราก็มอง มองได้แค่เป็น ภาระ แค่งสิ่งที่เป็นธาตุเป็นขันธนั้นเท่านั้น เราไม่สามารถเห็นใจดวงนั้นได้ เพราะใจดวงนั้นอยู่

เหนือการคาดการณ์ทั้งหมด เหนือทั้งหมด เห็นไหม โลกสมมุตินี้เข้าไม่ถึง โลกนี้เป็นสมมุติ
สมมุติบัญญัตินี้ สมมุติบัญญัติกันไว้เพื่อจะสื่อความหมายกันเท่านั้นเลย

แต่ธรรมนั้นเป็นธรรมล้วนๆ ธรรมนั้นเหนือทั้งหมดแล้ว ธรรมจะเข้ากับโลกสมมุติไม่ได้
เข้ากับโลกสมมุติได้ เข้ามาเพื่อสื่อความหมาย สื่อเพื่อรอเวลาให้ภาวะ เหมือนกับองค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า ๔๕ ปี แล้วก็สลัดมันทิ้งไป สลัดมันทิ้งไปถึงจะเป็น...(เทพสิ้นสุดเพียงเท่านั้น)